www.egitimhane.com

TARİH VE TARİHİN ÇAĞLARA AYRILMASI 1

Tarih ve Özellikleri

Geçmişte yaşamış olan toplulukları belgelere dayanarak, yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde izleyen ve objektif olarak açıklayan bir bilimdir.

Tarihin Özellikleri :

1- Geçmiş olayları inceler.
2- Belgelere dayanmalı ve objektif olunmalıdır.
3- Yer ve zaman belirtilmelidir.
4- Sebep sonuç ilişkisi olmalıdır.
5- İnsanlar tarafından meydana getirilirler.
6-Tarihi olaylar tekrarlanamaz. Deney ve gözlem yapılamaz.
7- Olayın meydana geldiği devrin şartları ve değer yargıları iyi bilinmelidir.
8- Araştırma mümkün olduğu kadar olayın geçtiği yerde yapılmalıdır.

Tarihe Yardımcı Bilimler ve Tarihte Zaman

Coğrafya : Yer bilimi
Arkeoloji : Kazı bilimi
Etnoğrafya : Öz kültür bilimi
Paleografya : Yazı bilimi
Nümizmatik (Meskukat) : Para bilimi
Sosyoloji : Toplum bilimi
Kronoloji : Takvim bilimi
Filoloji : Dil bilimi
Heraldik : Arma bilimi
Sigilografya : Mühür bilimi
Antropoloji : Irk Bilimi

Tarihte Zaman

- Tarih biliminde olayların oluş sırasını belirleme ihtiyacı belli zaman dilimlerinin oluşturulmasında etkili olmuştur.
- Tarihin yüzer yıllık bölümlere ayrılmasıyla yapılan bölümlenmeye **yüzyıl** denmiştir.
- Tüm insanlığı etkileyip önemli bir olay ile başlayıp yine önemli bir olayla biten, siyasi, sosyal, ekonomik yönden benzerlikler gösteren dönemlere ise **çağ** denmiştir.
- Olayların oluş sırasını belirleyen çizelgelere **takvim** denmiştir. Güneş yılı ve ay yılı olmak üzere iki çeşit takvim vardır.

Türklerin Kullandığı Takvim Çeşitleri :

1-12 Hayvanlı Takvim : Güneş yılı esaslıdır. Her yıla bir hayvan ismi verilir. 12 aydan oluşur.

2- Hicri Takvim : Ay yılı esaslıdır. İlk kez Hz. Ömer zamanın da kullanılmaya başlanmıştır. Hicret başlangıçlıdır.

3- Celali Takvim : Büyük Selçuklu Devleti'nde Melikşah zamanında ayrıca Harzemşahlar ve Babürler tarafından da kullanılmıştır. Güneş yılı esaslıdır. İran kökenlidir.

4- Rumi (Mali) Takvim : Güneş yılı esaslı bir takvimdir. Osmanlılarda IV. Mehmet zamanında kullanılmaya başlanmıştır. Sadece ekonomik alanda kullanılmıştır. Hicret başlangıçlıdır.

5- Miladi Takvim : 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Mısırlılar ve Romalılar geliştirmiştir. Hz. İsa'nın doğumu (Milad-0) başlangıç kabul edilmiştir.

TARİHİN ÇAĞLARA AYRILMASI

Tarih Öncesi Devirler

Taş Devri

Üç devre ayrılır:

a-Kabataş : Araç gereç yapımı yoktur. İnsanlar toplayıcılıkla geçinmektedir. En ilkel ve en uzun dönemdir.

b-Yontmataş : Ağaç-gereç yapımı başlamıştır. Avcılık başlamış, insanlar mağaralara çekilmişlerdir. Mağara duvarlarındaki resimlere ilk defa rastlanmıştır. Devrin sonlarına doğru ateş bulunmuştur.

c- Cilalıtaş : Topraktan araç-gereç yapımı başlamış seramik sanatının temeli atılmıştır Üreticilikle birlikte yerleşik hayat başlamıştır. Hayvanlar evcilleştirilmiştir. Bitki liflerinden elbiseler yapılmış. Ticaretin temelleri atılmıştır.

Not: Cilalıtaş ile Bakır Dönemi arasındaki geçiş dönemine **Kalkolitik Dönem** denir.

Maden Devri

Üç devre ayrılır :

a-Bakır Dönemi : İnsanlığın ilk kullandığı maden Bakırdır. Bakırın kullanılması ile maden devri başlamıştır.

b-Tunç Dönemi : İnsanlar bakır ve kalayı karıştırıp tunç elde etmişlerdir. Devlet düşüncesi ortaya çıktı ve ilk site devletleri, arkasından büyük devletler kuruldu.

c-Demir Dönemi : Devrin sonlarına doğru yazı bulunmuştur.

Tarih Öncesi Devirlerin Özellikleri :

1- Tarih öncesi dönemlerin devirlere ayrılmasında, kullanılan araç ve gereçlere dikkat edilir.
2- Tarih öncesi dönemlere Karanlık Dönemlerde denir.
3- Devirler tüm toplumlarda aynı anda yaşanmamıştır.
4- Her toplum bütün devirleri sırasıyla yaşamamıştır.
5- İnsanların ihtiyaçları icatları ortaya çıkarmıştır.

Tarihi Çağlar

İlkçağ
(MÖ 3000 – MS 375)

Başlangıç: Yazının bulunması

Bitiş : Kavimler Göçü

Çağlar içerisinde en uzun olanıdır.

Ortaçağ
(MS 375 - 1453)

Başlangıç: Kavimler Göçü

Bitiş : İstanbul'un Fethi

Yeniçağ
(1453 – 1789)

Başlangıç: İstanbul'un Fethi

Bitiş : Fransız İhtilali

Yakınçağ
(1789 - ?)

Başlangıç: Fransız İhtilali

Bitiş : Günümüzde hala devam ediyor.

Tarihi Çağları Özellikleri

1- Yazının bulunuşundan günümüze kadar geçen süreyi kapsar.
2- Tarih, öğrenmeyi ve araştırmayı kolaylaştırmak içindir çağlara ayrılmıştır.
3- Önemli toplumsal olaylar çağ başlangıcı olarak kabul edilmektedir.
4- Bütün devirler tüm toplumlarda aynı anda yaşanmamıştır.

İLK ÇAĞDA ANADOLU UYGARLIKLARI

HİTİTLER (ETİLER)

► M.Ö. 2000 yılında **Kızılırmak çevresine** yerleştiler.
► İlk Çağ'da Anadolu'da kurulan devletler krallıkla yönetilmekteydi. Kralların geniş yetkileri vardı.Hititlerde kral başrahip olarak ayinleri yönetir, başyargıç olarak adaleti uygular, başkomutan olarak orduyu komuta ederdi.
► Hititlerde **Tavananna** denilen kraliçe'de yönetimde söz sahibi idi. Kral olmadığı zaman ayinleri yönetirdi. Başkentleri **Hattuşaş'**dır.
► Hititlerde asillerden oluşan **Pankuş Meclisi** vardı. Önemli konular bu mecliste görüşülürdü. Kral meclise karşı sorumluydu.
► Hititliler, Suriye için Mısırlılarla 16 yıl savaş yaptılar. Bu savaşlar sonunda tarihte ilk yazılı antlaşma olan **Kadeş Antlaşması** imzalandı (M.Ö. 1280). Hititliler bu antlaşma ile Kuzey Suriye'ye egemen oldular.
► Hititliler Anadolu medeniyetinin temelini oluşturur.
► Anadolu'da demir çağını başlatmışlardır.
► M.Ö. 1800 yıllarında Hititler, Asurlu tüccarlardan öğrendikleri Çivi Yazısını kullanarak, Anadolu da Tarih Çağlarını başlatmışlardır. **Anadolu'da ki ilk yazılı belgeler** Asurlu tüccarlar tarafından Kayseri Kültepe'ye getirilen tabletlerdir. Hititliler **Hiyeroglif** (resim) yazısını da kullanmışlardır.
► Hititlerin geçim kaynağı tarım ve hayvancılık idi.
► Halk soysal sınıflara ayrılmıştı. Kral, ailesi ve soylular en geniş yetkilere sahipti. Kölelerin hakları ise yok denecek kadar azdı. Yalnız Hititlerde kölelere bedelini ödeyerek özgürlüklerini elde etmelerine izin verilmiştir.
► Hitit kralları öldükten sonra Tanrıya hesap vereceklerine inandıkları için yaptıkları işleri **Anal** adı verilen yıllıklara yazdırmışlardır. Böylece ilk tarih yazıcılığı başlamıştır.
► Çok tanrılı din vardır. Bu dönemde Anadolu'ya **"Bin Tanrı İli"** denidi.
► **Frigler**, Hitit Devleti'ne son verdiler.

LİDYALILAR

► Bugün ki Küçük Menderes ile Gediz nehri arasındaki bölgeye İlk Çağ'da Lidya denmekteydi. M.Ö. 7. yy'da Frigler yıkılınca bağımsız hale geldiler.
► Lidyalıların başkentleri **Sard** şehriydi.
► Lidyalılar, başkentleri Sard'dan başlayarak Mezopotamya'da Ninova şehrine kadar uzanan **Kral Yolunu** yaptılar. Bu yolun güvenliğini sağlayarak tüccarların güvenliğini korudular. **Ticaret,** Lidyalıların kısa sürede zenginleşmesini sağlamıştır.
► Lidyalılar **Fenike Alfabesini** kullanmışlardır.
► Lidyalılar tarihte **ilk kez altın para** kullanmaya başladılar (M.Ö. 700). Bu durum ticarette takas usulünün kalkmasına ticaretin kolaylaşmasına yol açtı.
► Paralı askerleri vardır. Orduya önem vermemeleri çabuk yıkılmalarında etkendir. Lidya Devleti, **Pers** saldırıları sonunda yıkıldı (M.Ö.546).

FRİGLER

► Hitit Devleti'ni yıkıp Orta ve Batı Anadolu'ya egemen oldular.
► Ankara yakındaki **Gordion** başkentleridir.
► Frigler tarıma büyük önem verirlerdi. Toprak tanrısı Kibele en büyük tanrı olarak kabul edilirdi. Öküz öldürmenin ve saban kırmanın cezası çok ağırdı.
► Dokumacılık başta Frigler olmak üzere tüm Anadolu uygarlıklarında gelişmişti.
► Frigler, Fenike alfabesini kullanmışlardır
► Frig Krallarına **Midas** ünvanı verilirdi.
► Frig Devleti, **Kimmerlerin** saldırıları sonunda yıkıldı.

URARTULAR

► M.Ö. 9. yy'da Van ve çevresinde kurulmuşlardır.
► Başkentleri **Tuşpa** (Van) dır.
► Tarım ve Hayvancılık gelişmiştir. Sulama kanalları yapmışlardır. İlk barajları yaptılar.
► Madencilk gelişmiştir.
► Uratular öldükten sonra yaşamın devam ettiğine inanırlardı. Bu nedenle mezarlarını ev şeklinde yaparlar, ölünün yanına yiyecek, içecek ve çeşitli eşyalar koyarlardı.
► Urartular resim ve çivi yazısını kullanmışlardır.
► Urartular **Medler** tarafından yıkılmışlardır.

İYONYALILAR

► İlk çağda Foça ve Milet arasında kalan bölgeye İyonya denmekteydi. İyonyalılar M.Ö 11. yüzyılda Ege üzerinden buralara gelip yerleşmiş denizci bir toplumdu.
► İyonya'da her şehir bir devlet durumundaydı. Bu nedenle aralarında siyasi birlik yoktu. (Efes, Milet, Foça, İzmir) İyonyalılarda hür olanların yönetime katılma hakkı vardı.
► Denizcilik ve deniz ticaretine önem veren İyonyalılar bu sayede oldukça zenginleştiler.
► Akdeniz, Karadeniz ve Ege kıyılarında **koloniler** kurdular.
► İyonyalılar **Fenike Alfabesini** kullanmışlardır
► İyonyalılar Yunan tanrılarına da taparlardı. Tanrılar yarı insan şeklinde düşünülüyordu.
► Bilim, sanat ve edebiyata büyük önem vermişlerdir.

ÇEVRE UYGARLIKLARIN ANADOLU'YA ETKİSİ

■ Anadolu'daki uygarlıklar, Mezopotamya, Mısır, Yunanistan'daki uygarlıklardan etkilenmişlerdir.
■ İlk Çağda Fırat ve Dicle nehirlerinin arasındaki kalan bölgeye **Mezopotamya** denmekteydi.
■ Mezopotamya da uygarlığın temeli Sümerlere dayanmaktadır İlk yazı, ilk yazılı hukuk kuralları, ilk takvim, ilk matematik bilgileri Sümerlere aittir. Daha sonra bölgeye hakim olan Akadlar, Asurlular ve Babilliler Sümer uygarlığını daha da geliştirmişlerdir. Göç, istila, ticaret yoluyla çevre ülkelerde yaymışlardır. Bu durumdan en çok Anadolu uygarlıkları etkilenmişlerdir.
■ Yazı Asurlu tüccarlar tarafından Anadolu'ya getirilmiştir. Anadolu da ki bilimsel çalışmaların, hukuk kurallarının ve edebiyat ürünlerinin kaynağını büyük ölçüde Mezopotamya oluşturur.
■ Anadolu'da kullanılan hiyeroglif yazısıyla tıp ve ezacılık alanında ki gelişmelerin kaynağı ise Mısır uygarlığıdır.
■ Yunanlılar daha çok batı Anadolu'da kurulmuş olan İyonyalılar, Frigler ve Lidyalılar üzerinde etkili olmuştur. Bu uygarlıkların kullandıkları yazılar din ve inançları üzerinde yunan uygarlığının etkisi oldukça fazladır.
■ Anadolu da iki yüzyıl kadar hakim olan Perslerin Anadolu uygarlıkları üzerinde fazla bir etkisi olmamıştır. Çünkü Persler kültürel alanda Anadolu uygarlıklarından daha geridir.
■ MÖ 4. yüzyılda İskender Persleri yenerek Anadolu, Mısır, Mezopotamya, İran ve Hindistan'ı ele geçirmiştir. İskender'in bu faaliyetleri ilk çağın en önemli uygarlık merkezlerinin birleşmesine doğu batı uygarlıklarının birbirlerini etkilemelerine yol açmış, bu durum uygarlık alanındaki ilerlemeleri hızlandırmıştır.
■ Batı Anadolu da kurulmuş olan Bergama Krallığı, dünyada ilk sağlık evini kurmuşlar, parşömen kağıdını icat etmişler ve çok sayıda mimari eser yapmışlardır.
■ M.Ö. 753 yılında İtalya'da kurulmuş olan Roma imparatorluğu Anadolu'ya egemen oldular. Romalılar Anadolu'ya yollar, köprüler, su kemerleri, hamamlar, tapınaklar, tiyatrolar yaptırmışlardır. Bu eserlerden bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Bunlardan en önemlileri, Ankara'daki Ogüst Mabedi ve Roma Hamamı, İstanbul'daki Çemberlitaş ve Bozdoğan Sukemeri, Antalya'daki Aspendos Tiyatrosudur. Bizanslılar döneminde Anadolu'daki kültürel faaliyetler devam etmiştir.

ORTA ASYA TÜRK TARİHİ

GÖÇLER

İlk Türk Göçleri

▪Türklerin ilk yurdu Orta Asya dır.
▪Orta Asya doğuda Kingan dağları, batıda Hazar denizi, kuzeyde Altay dağları ve Baykal gölü, güneyde Hindikuş dağları arasında yer alır.
▪Türklerin bir kısmı anayurtlarını terk ederek göç etmişlerdir.

Göçlerin nedenleri:

► İklimin elverişsiz olması
► Nüfusun hızla artması ve Türk boyları arasındaki mücadeleler
► Hayvanlardaki salgın hastalıklar
► Yeni topraklar elde etme arzusu
► Otlakların yetersiz hale gelmesi
► Komşu devletlerin baskısı

Göçlerin sonuçları:

► Türkler, gittikleri yerlere hayvan evcilleştirmeyi, madenciliği öğretti.
► Orta Asya, Türk Kültürü dünyanın çeşitli yerlerine yayılmıştır.
► Orta Asya da nüfus azalmıştır.
► Türkler gittikleri yerlerdeki nüfusu artırmışlardır.
► Yeni Türk devletleri kurulmuştur
► Kalabalık nüfuslarla ve farklı dinler ile karşılaşan bazı Türk boyları benliklerini kaybetmişlerdir.

ASYA HUN DEVLETİ (M.Ö. 220 M.S. 216)

▪ Tarihte bilinen **ilk Türk devletidir**.
▪ Bilinen ilk hükümdarı **Teoman** dır.
▪ Çin, Hun akınlarından korunmak için **Çin Seddini** yapmıştır(M.Ö. 214)
▪ Teoman dan sonra yerine Mete geçti.
▪ **Mete** zamanı devletin en parlak zamanıdır.
▪ Mete orduda **onlu sistemi** kurmuştur.
▪ Tarihte **ilk kez Türkleri bir bayrak** altında toplamıştır.
▪ M.S. 48 de Kuzey ve Güney Hunları olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.
▪ Güney Hunları Çinlilerin denetimine girdiler.
▪ Kuzey Hunlarının bir kısmı batıya çekilerek kavimler göçüne neden oldular.

Kavimler Göçü (375)

Kuzey Hunları batıya göç ederken, önlerine çıkan Barbar kavimleri (Süevler, Ostrogotlar, vizizgotlar,Frenkler, Saksonlar) batıya doğru sürmüşlerdir. Bu olaya kavimler göçü denir.
Kavimler Göçünün Sonuçları:
▪ Roma İmparatorluğu doğu ve batı diye ikiye ayrıldı (395)
▪ Batı Roma İmparatorluğu yıkıldı. (476)
▪ Avrupa da feodalite rejimi ortaya çıktı.
▪ İlk Çağ bitti. Orta çağ başladı.
▪ Avrupa da, Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.
▪ Skolastik düşünce yayılmıştır. (Skolastik düşünce belli bir fikre belli bir inanışa körü körüne bağlı olmaktır.)
▪ Avrupa 100 yıl karışıklık içinde kalmıştır.
▪ Avrupa'nın bugün ki milletleri meydana geldi
▪ Barbar kavimler arasında Hristiyanlık yayıldı

AVRUPA HUN DEVLETİ (375-469)

▪ Avrupa da kurulan ilk Türk devletidir. Devleti **Balamir** , Orta Macaristan da kurmuştur.
▪ En güçlü hükümdarı **Attila** dır.
▪ Attila, Doğu Roma'yı vergiye bağladı.
▪ Attila, Batı Roma üzerine iki sefer yaptı.
▪ Attila dan sonra yerine geçenler bütünlüğü koruyamadılar ve devlet yıkıldı.
▪ Avrupa da kalan Hunlar buradaki kavimlerle kaynaşarak Türklüklerini kaybettiler.

GÖKTÜRK DEVLETİ (552-659)

▪ Türk adıyla kurulmuş ilk Türk devletidir
▪ **Bumin Kağan**, Avarlara karşı isyan ederek merkezi Ötüğen olan devleti kurmuştur.
▪ Devletin batı kısımlarını, İstemi Yabgu yönetmiştir.
▪ İstemi Kağan, Akhun devletine son verdi ve İpek yolunu ele geçirdi.
▪ Bumin Kağan dan sonra yerine Mukan Kağan geçmiştir.
▪ En güçlü hükümdarı **Mukan Kağan** dır.
▪ Devlet Doğu ve Batı Göktürkleri diye ikiye ayrıldı. Bu kollar daha sonra Çin'in egemenliğini kabul etmişlerdir.

II.GÖKTÜRK DEVLETİ (Kutluk Devleti)

▪ **Kutluk**, Çin hakimiyetinden kurtularak Ötüğen de devleti kurmuştur. Kutluk'a derleyip toparlayan manasında **"İlteriş"** ünvanı verilmiştir.
▪ İlterişten sonra yerine **Kapkan Kağan** geçti.
▪ **Bilge Kağan**, devleti kardeşi **Kültiğin** ve Vezir **Tonyukuk'un** yardımıyla yönetti. Devletin en parlak zamanı bu devirde yaşandı.
▪ Tonyukuk, Kültiğin, Bilge Kağan adlarına **Orhun Yazıtları** dikilmiştir.
▪ Basmil, Karluk, ve Uygurlar birleşerek II. Göktürk Devletine son verdiler.

UYGURLAR (745-840)

▪ II. Göktürk Devletine son veren, **Kutluk Kül Bilge Kağan** tarafından kurulmuştur.
▪ İlk yerleşim yerleri **Karabalasagun** dur.
▪ Uygurlar **yerleşik hayata** geçen ilk Türk topluluğudur. Bu nedenle tarım, sanat ve ticarette ilerlemişlerdir. Su kanalları yapmışlar. Kasaba ve kentler kurmuşlardır.
▪ Siyasi tarihlerinin en önemli olayı **Talas savaşıdır(751).** Bu savaşta Türkler Çinlilere karşı Arapları desteklemişlerdir.
▪ Uygurlar **matbaayı ve kağıdı kullanan** ilk Türk devletidir.
▪ **Mani dini** Uygurların içinde yayıldı. Bu dinin, hayvansal gıda yemeyi ve savaşmayı yasaklayıcı özellikleri, Uygurların milli benliklerini yitirmelerine yol açtı.
▪ Kırgızlar tarafından yıkılmışlardır.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

KIRGIZLAR

▪Uygurları yıkarak merkezi Ötüğen olan devleti kurdular.
▪**Manas destanı** ünlüdür.

AVARLAR (562-805)

▪ Orta Asya da kurdukları devlet Göktürkler tarafından yıkılınca, batıya göç edip Orta Avrupa'da devlet kurdular.
▪Türk tarihinde **ilk kez İstanbul'u kuşatmışlardır.**
▪ Benliklerini yitirip Hıristiyanlaştılar.
▪ Franklar tarafından yıkılmışlardır.

TÜRGİŞLER

▪ Isık gölü civarın da yaşadılar. Türk tarihinde **ilk kez parayı** kullandılar.
▪ Yerleşik hayat sürdüler.
▪ İslamiyet'in Orta Asya da yayılmasını önlediler.

HAZARLAR

▪ Karadeniz, Hazar denizi arasında yaşadılar ve **Museviliği** benimsediler.
▪ İslamiyet'in Kafkaslarda yayılmasını önlediler.
▪ Rus Prensliği tarafından ortadan kaldırıldı.

BULGARLAR

▪ Orta Asya dan göç eden Bulgarlar Kafkasya da bir devlet kurdular.
▪ Hıristiyanlaşarak yada Slavlaşarak Türklüklerini kaybettiler.

KUMANLAR (Kıpçaklar)

▪ Balkaş-İrtiş dolaylarında yaşadılar.
▪ Bizans ile anlaşıp Peçenekleri yendiler
▪ Moğollar tarafın dan yıkılan Kumanlar daha sonra Türklüklerini kaybettiler .

OĞUZLAR (Uzlar)

▪ Batıya gelerek Balkanlara yerleştiler.
▪ Bir kısmı Bizans hizmetine girmişlerdir. Bizans ordusundaki Uzlar, Malazgirt savaşında Selçuklu saflarına geçmişlerdir.

PEÇENEKLER

▪ Volga ve Tuna arasına yerleştiler.
▪ Ruslarla 150 yıl mücadele ettiler.
▪ Bizans ile ittifak yapan Kumanlar tarafından yıkıldılar.

KÜLTÜR VE MEDENİYET

Devlet Yönetimi

▪ Devletin başında **Hakan, Kağan, Han** ünvanlarını taşıyan hükümdarlar vardı. **Yabgu**, Han dan sonra gelen en büyük makamdır.
▪Türk hükümdarlarına yönetme hakkının Tanrı tarafından verildiğine inanılıyordu. Bu inanışa **Kut** denilmekteydi.
▪ Devlet işleri Kurultay denilen mecliste görüşülür karara bağlanırdı.
▪ Ülke hanedan üyelerinin ortak malı sayılırdı. (Osmanlıya kadar) Bu gelenek Türk devletlerinin kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.

Sosyal ve Ekonomik Yaşam

▪ Türkler göçebe bir hayat yaşarlardı.
▪ Geçim kaynakları hayvancılıktır.
▪ İlk yerleşik hayata geçen Türkler, Uygurlar dır. Yerleşik hayata geçişle beraber ticaret, tarım, mimari ve sanatta gelişmeler meydana geldi.
▪ Türkler pantolon, çizme, iç çamaşır giymişler ve bunları Avrupalılara öğretmişlerdir.

Dil, Edebiyat ve Yazı

▪ Eski Türklerde dil Türkçe idi. Asya Hunlarının Oğuz Kağan, Göktürklerin Ergenekon, Uygurların Türeyiş ve Göç, Kırgızların Manas destanları vardı.
▪ Kıpçak - Oğuz Türklerinin mücadelelerini konu alan Dede Korkut Hikayeleri de Türklerin önemli bir edebiyat ürünüdür.
▪ Türkler, Göktürk, Uygur, Arap, Latin alfabelerini kullanmışlardır**. Orhun abideleri** ilk yazılı eserlerdir. Bu yazıtlar Türk adının ilk geçtiği metinlerdir.

Din , Hukuk, Bilim ve Sanat

▪ **Göktanrı** inancı çok yaygındı.Din adamlarına **Kam** ve **Şaman**, dini törenlerine **Yuğ** denirdi. Türkler ölüyle beraber eşyalarını da gömerler, mezarlarının başına da **Balbal** adı verilen taşları dikerlerdi. Mezarlarına **Kurgan** denilirdi. Maniheizm, Budizm, Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dinleri Türkler arasında yayıldı
▪ Yazılı hukuk gelişmemiş, buna karşılık yazısız hukuk (töre) gelişmiştir.
▪ Türklerin Astronomi alanında geniş bilgi birikimi vardı. Bir yılı 365 gün ve 5 saatten biraz fazla olarak bulmaları, On İki Hayvanlı Türk Takvimi bunun kanıtıdır.
▪ Demircilik, maden işlemeciliği, süs eşyaları, dokumacılık san atları gelişmiştir.

İslamiyet'ten Önceki Durum

▪ İslamiyet'ten önce Ortadoğu da Bizans ve Sasani İmparatorluğu olmak üzere iki devlet vardı.
▪Arap yarımadası, Yukarı Arabistan, Hicaz ve Yemen (Güney Arabistan) olmak üzere üç Bölgeye ayrılırdı. Mekke, Medine, Hayber ve Taif Hicaz bölgesinin önemli şehirlerindendi.
▪ Arapların kutsal saydığı Kabe Mekke'deydi.
▪ Halk **Bedevi** ve **Şehirli** diye ikiye ayrılırdı.
▪ Arapların taptığı putlar Kabe de bulunuyordu.
▪ Kölelik gelişmişti.
▪ Ayrı ayrı **kabileler** halinde yaşarlardı. Kabileler arasında kan davaları yaygındı. Kadınlara önem verilmezdi. Kız çocukları diri diri gömülürlerdi.
▪ Şiir ve Edebiyat gelişmişti.

İslamiyet'in Doğuşu

▪ Annesi **Amine**, babası **Abdullah** dır. Hz.Muhammed **Mekke de 571** yılında doğdu. Doğmadan önce babasını kaybeden Hz. Muhammed, altı yaşına kadar süt annesi **Halime'nin** yanında kaldı. Altı yaşında iken annesini kaybetmiştir. Annesinden sonra dedesi **Abdülmüttalib'in** yanında kalmıştır. Dedesi de ölünce amcası **Ebu Talip'in** himayesine girdi. Ticaretle uğraşan amcasının yanında, **ticaret yapmaya başladı.**
▪ Doğruluğu ve dürüstlüğü ile ün kazandı. **"Muhammed-ül Emin"** ismiyle anılmaya başladı
▪ 25 yaşında iken **Hz. Hatice ile evlendi.**
▪ **İlk vahiy 40 yaşın da** iken, **Nur dağının Hıra mağarasında** Cebrail tarafından getirildi(610). Bu olay Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin ve İslam dininin başlangıcı oldu. Hz. Muhammed ilk önce yakınlarını İslam'a davet etmeye başladı.
▪ **İlk Müslüman olanlar** Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd'dir.
▪ İslamiyet'in insanları eşit kabul edip köleliğe karşı çıkması, putlara karşı çıkması üzerine Mekkeli müşrikler, Müslümanlara baskı yapmaya başladılar. Hz. Muhammed, Müslümanlara eziyet edilmesi üzerine bir kısmının **Habeşistan'a** hicretine izin verdi.
▪Akabe biatlarını gerçekleştiren Medineli Müslümanlar, Hz. Muhammed'i Medine'ye davet etmişlerdir.
▪Akabe Biatlarından sonra bir kısım Müslümanlar da Mekke'den Medine'ye hicret etti(622).

Hicretin Önemi

▪Medine'de İlk İslam Devleti kurulmuş, Hz. Muhammed bu devletin başkanı olmuştur.
▪ Hicri takvimin başlangıcı oldu.
▪ **Muhacir ve Ensar** kardeş ilan edildi.
▪İslamiyet'in yayılışı hızlandı.

Hz. Muhammed Dönemi Savaş ve Seferleri

Hz. Muhammed'in katıldığı savaşlara **"Gazve"** katılmadığı savaşlara da **"Seriye"** denir.

1-Bedir Savaşı (624) Hicretten sonra Müslümanların Mekke de kalan mallarının yağmalanması üzerine savaş başladı.

Sonuçları:

▪Müslümanlıların Mekkelilere karşı kazandığı ilk zaferdir.
▪Esir alınan Mekkeliler on müslümana okuma yazma öğretmesi karşılığında serbest bırakıldı.
▪Şam ticaret yollarının egemenliği, kısmen Müslümanların eline geçti.

Uhut savaşına neden oldu.

2-Uhut Savaşı (625): Mekkelilerin Bedir savaşının intikamını almak istemesinden dolayı savaş yapılmıştır. Hz. Muhammed'in emirlerine uymayan okçular yenilgiye yol açtı. Böylelikle peygambere itaatin önemi ortaya çıktı. Savaş sonunda Yahudilerin bir kısmı Medine'nin dışına çıkarıldılar.

3-Hendek Savaşı (627): Mekkelileri Müslümanları yok etmek istemelerinden dolayı savaş çıkıyor. Müslümanlar Selman-ı Farisi'nin önerisi ile çevrelerine hendek kazarak savunma savaşı yapıyorlar. Savaş sonunda müşrikler yenilmişler ve böylece Müslümanları yok edemiyeceklerini anlamışlardır. Bu savaş Mekkelilerin Müslümanlar üzerine son seferidir. Bu savaştan sonra, Müslümanlar taarruza geçmiştir. Ayrıca savaştan sonra ilk İslam Hastahanesi kurulmuştur.

4-Hudeybiye Anlaşması (628): Hz. Muhammed hac vazifesini yapmak için Mekke'ye doğru hareket eder. Müşrikler peygamberimizi Mekke'ye almayarak Hudeybiye antlaşmasını imzaladılar. Bu anlaşmanın önemi şudur :
▪Bu anlaşma ile Mekkeliler ilk kez Müslümanları hukuken tanıdılar. Müslümanların aleyhine gözükse de sonra Müslümanların lehine sonuçlanmıştır.

5-Hayber'in Fethi (629): Medine den gönderilen Yahudilerin olumsuz faaliyetleri üzerine Hayber alınmıştır. Böylece Şam ticaret yolunun güvenliği sağlandı. Ayrıca Hayber Müslümanların ilk fethidir. İlk kez haraç alınmıştır.

6- Mute Savaşı(629): Bizansa karşı yapılan ilk savaştır.

7-Mekke'nin Fethi (630): Hz. Muhammed Mekkelilerin Hudeybiye Anlaşmasını bozması üzerine Mekke'yi fethetti. Böylece Mekke Müslümanların eline geçti. Kabe putlardan temizlendi. Mekke'nin fethi Arap Yarımadasında olacak fetihleri kolaylaştırmıştır.

8-Huneyn Savaşı (630): Mekke'den kaçan putperestlerin Taif Yahudileri ile birleşip Mekke'yi geri almak istemeleri sonucunda yapıldı. Savaşı sonunda Taif kuşatılmış ise de alınamamıştır. Ancak bir yıl sonra kendiliğinden teslim olmuştur.

9-Tebük Seferi(631): Bizans İmparatorunun Arabistan üzerine sefere çıktığı haberinin alınması üzerine bu sefer düzenlendi. Fakat asılsız olduğunu öğrenerek geri dönmüştür.Bu sefer **Peygamberimizin son seferidir.**

10-Veda Haccı ve Hutbesi (632) : Hz. Muhammed son kez Mekke'ye giderek onlara bir hutbe okumuştur. Arkasından Medine'ye dönen hz. Muhammed hayatını kaybetmiştir. Böylece dört halife dönemi başlamıştır.

Dört Halife Devri (632-661)

Hz. Ebubekir Dönemi (632-634) :

▪ Yalancı Peygamberlerle, dinden dönenlerle, zekat vermeyenlerle mücadele edildi.
▪ Halifeye, devlet memurlarına maaş bağlandı.
▪ Kuran-ı Kerim kitap haline getirildi.
▪İlk kez Arap yarımadası dışında fetihlere başlandı. Suriye ve Irak üzerine bir ordu gönderildi. Bizans ile **Yermük Savaşını** yaparak Bizans'ı yendi(634). Bu sefer Suriye'nin fethine ortam hazırladı.

Hz. Ömer Dönemi (634-644):

▪**Ecnadin Savaşıyla** Suriye'nin Fethi tamamlandı. İran ile **Kadisiye ve Nihavend Savaşları** yapılarak İran alınmıştır. Dört halife dönemi içerisinde en çok fetihlerin yapıldığı dönemdir.
▪Topraklar yönetim birimlerine ayrıldı.
▪İlk kez divan kuruldu ve Kadılık sistemi oluşturuldu.
▪İlk düzenli ordu kuruldu. **"Ordugah"** şehirleri kuruldu. İkta sistemi kuruldu.
▪Devlet Hazinesi **(Beytül Mal)** oluşturuldu.
▪Hicri Takvim ilk kez kullanılmaya başlandı.
▪Hz. Ömer İranlı bir köle tarafından şehit edildi.

Hz. Osman Devri (644-656):

▪Libya, Tunus fethedildi. Türkler ile savaşlar başladı. Kıbrıs vergiye bağlandı. **İlk İslam Donan- ması** Suriye valisi Muaviye tarafından kuruldu Bizans donanması ile ilk savaş yapılmıştır.
▪İlk kez Kuran-ı Kerim çoğaltılmıştır.
▪Hz. Osman'ın memurlukları kendi soyundan olan Emevilere vermesi üzerine, İslam dinideki ilk karışıklıklar ortaya çıkmıştır.
▪Hz. Osman şehit edilmiştir.

Hz. Ali Dönemi(656-661) :

Cemel Vakası (Deve Olayı) : Hz. Talha, Zübeyir, Ayşe, Muaviye, Hz. Osman'ın katillerinin bulunmasında gevşek davranan Hz. Ali'nin halifeliğini tanımadılar. İki grup arasındaki mücadeleyi Hz. Ali kazandı. Mücadeleyi kazanan Hz. Ali Küfe'yi başkent yaptı.

Sıffın Savaşı ve Hakem Olayı : Hz. Muaviye, Hz. Osman'ın katillerini yakalama bahanesi ile harekete geçmiş bu olay Sıffın Savaşına neden olmuştur. Hz. Ali galip gelecekken mızrakların ucuna Kuran-ı Kerim yapraklarının takılması savaşın durmasına ve Hakem olayına neden olmuştur. Hakem olayından sonra Müslümanlar, Hz. Ali taraftarları, Hz. Muaviye taraftarları ve Hariciler olmak üzere üçe ayrılmıştır.
▪Hariciler 661'de Hz.Ali'yi şehit etmişlerdir. Bu dönemde iç karışıklıklar çok olduğu için yapılan fetihler durmuştur. Böylece dört halife dönemi bitmiş Emeviler dönemi başlamıştır.

Emeviler Dönemi(661-750)

▪Hz.Ali'nin ölümü ile Muaviye'nin halifeliği kesinleşmiştir.
▪**Hz. Muaviye** ölmeden önce oğlu **Yezid'i** halife ilan etmiştir. Böylece halifelik babadan oğla geçen bir saltanat haline dönüşmüştür.
▪Yezid kendisinin halifeliğini tanımayan Hz.Muhammed'in torunu Hz.Hüseyin'i **Kerbela'da** öldürdü. Böylece Hz.Osman zamanında başlayan ilk karışıklık, Hz. Ali zamanında ilk ayrılıklara, Yezid döneminde kesin ayrılıklara döndü.
▪Halife **Abdülmelik** döneminde, ilk İslam parası bastırılmış ve Arapça resmi dil olarak ilan edilmiştir.
▪ Tarık bin Ziyad tarafından **Kadiks Savaşıyla** İspanya fethedilmiştir(711). Müslümanların Avrupa da ilerleyişi **Puvatya Savaşında** Franklara yenilmeleri ile durmuştur(732).
▪Emeviler Arap milliyetçiliği yapmaları, halifelerin saraya kapanmaları, peygamber soyuna iyi davranmamaları yüzünden yıkılmışlardır.

Abbasiler Devri (750-1258)

▪İlk Abbasi halifesi **Ebul Abbas Abdullah** tır. Bu dönemde Çinliler ile Talas Savaşı yapıldı(751). Bu savaşta Türkler Arapları tutmuşlardır. Bu savaştan sonra Türkler Müslüman olmaya başladılar.
▪Abbasiler, Emevilerin izlemiş olduğu Arap milliyetçilik politikasını terk ederek başka milletlere de devlet kademesinde yer vermeye başladılar. Özellikle Türklerle ilişkiler kurdular.
▪Abbasilerin en parlak dönemi, **Harun Reşit** zamanıdır. Bu dönemde başkent Bağdat, Ortadoğu'nun en önemli kültür merkezi haline geldi.
▪Harun Reşit'in oğullarından **Me'mun** ve **Mu'tasım** zamanlarında Türkler ile olan ilişkiler gelişti. Memun zamanında Türkler devlet kademesinde yer almaya başlamışlardır.
▪Me'mun, Bağdat'ı koruma amacı ile Türklerden oluşan **Semerra** şehrini kurmuştur.
▪Bizans sınırına yakın yerlerde **Avasım** şehirleri kurularak Türkler buralara yerleştirildi.
▪Moğolların saldırıları sonucunda yıkıldılar

Endülüs Emevi Devleti:

▪ İspanyada kurulmuştur. Başkenti Kurtuba en önemli ilim merkezidir. Bilim ve kültür alanındaki gelişmelere çok önem vermişlerdir.

İslam Kültür ve Uygarlığı

Devlet Yönetimi

▪Medine de kurulan İslam devletinin başkanı Hz. Muhammed idi.
▪Hz.Muhammed den sonra**"Halifelik"** makamı ortaya çıktı. Dört halife devrinde halifeler seçimle iş başına geldiklerinden, bir nevi cumhuriyet vardı.
▪Hz. Ömer zamanında ülke illere ayrılarak, illere valiler ve kadılar atandı.Hz. Ömer Divan Teşkilatının temellerini attı.
▪Merkez önce Medine, Hz. Ali döneminde Kufe, Emeviler döneminde Şam, Abbasiler döneminde Bağdat olmuştur.
▪Emeviler döneminde halifelik babadan oğula geçerek saltanat halini aldı.
▪Emeviler, muhafız ve posta teşkilatı kurdular.
▪Abbasiler döneminde vezirlik teşkilatı kuruldu.

Sosyal ve Ekonomik Hayat

▪Hz. Ömer ilk defa devlet hazinesini kurdu**(Beytül M**al). Hazinenin başlıca gelir kaynakları: Öşür, Haraç, Cizye vergileri, Zekat ve Sadaka, Ganimet, Hayvan sayısına göre alınan vergilerdir.
▪İnsanların en önemli geçim kaynağı tarım, hayvancılık ve ticaretti.

Din ve İnanış

▪İslam dininin temeli Kuran-ı Kerim'dir.
▪Hz. Ebubekir Kuran-ı Kerim'i kitap haline getirmiştir.
▪Hz. Osman Kuran-ı Kerim'i çoğaltmıştır.

Yazı, Dil-Edebiyat, Bilim-Sanat

▪ Emevi halifesi Abdülmelik Arapçayı resmi dil ilan etti. Arapça zamanla gelişerek bilim ve kültür dili haline geldi. Mimari en çok Emeviler döneminde gelişti.
▪Cabir İbn-i Hayyam, modern kimyanın kurucusu oldu. İbn-i Sina'nın Kanun adlı tıp kitabı yüzyıllarca Avrupa da ders kitabı olarak okutuldu.
▪ Eğitimde en önemli gelişme Abbasiler döneminde oldu. Halife Me'mun'un Bağdat'ta açtırdığı Beyt'ül ikme ilk yüksek öğretim kurumu oldu. Endülüs Emevileri'nde Kurtuba Medresesi Hıristiyan öğrencilerinde eğitim gördüğü bir yerdi.

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

TÜRKLERİN İSLAMİYET'E GİRİŞİ

▪Hz.Ömer'in Sasani Devletini yıkmasıyla beraber Türkler ile Araplar **komşu oldu.**
▪**Hz.Osman** zamanında Türkler ile Araplar **ilk mücadelelerini** etmişlerdir.
▪**Emevilerin** Arap milliyetçiliği politikası izlemeleri, İslamiyet'in Müslümanlar arasında yayılmasını önlemiştir.
▪**Abbasilerin** Türklere değer vermesi ile Arap ve Türkler arasındaki ilişkiler daha da gelişmeye başladı.
▪Talas savaşında (751) Türkler, Çinlilere karşı Arapları desteklemişlerdir.

Talas Savaşının Önemi:
▪Orta Asya Çin egemenliğine girmekten kurtuldu.
▪İslamiyet Türkler arasında yayılmaya başladı.
▪Bu olay Türk İslam Tarihinin başlangıcı oldu.
▪Müslümanlığı kabul eden ilk Türk boyu Karluklardır. Bunu Yağma ve Çiğil Türkleri takip etmiştir.
▪Talas savaşı kağıt, matbaa, barut ve pusula gibi teknik buluşların dünyaya yayılmasında etkili oldu.

Türklerin İslamiyet'e Girmelerinin Nedenleri:
▪Eski Türk dini ile Müslümanlık arasındaki benzerlik,
▪Türk toplumu yapısının İslamiyet ile bağdaşması,
▪İslam Medeniyetinden Türklerin etkilenmesi,
▪Çin ve Müslümanların arasında kalan Türklerin, tarihi düşmanlarına karşılık Müslümanları tercih etmeleri,
▪ Türklerin Müslüman tüccarlar ile ticaret yapması,
▪ Abbasiler'in ırkçı bir politika takip etmemesi,

Türklerin İslamiyet'e Hizmetleri:
▪İslamiyet'in yayılmasında etkili oldular.
▪Haçlı seferlerine başarıyla karşı koydular.
▪Halifeliği dış tehlikelere karşı korudular
▪İslam ülkelerinde bilimin gelişmesini sağladılar.

KARAHANLILAR (840-1212)

▪Karahanlı Devleti, **Karluk, Yağma ve Çiğil** adlı Türk boylarından meydana gelmekteydi.
▪**Bilge Kül Kadir Han** tarafından **Batı Türkistan** da kurulmuştur.
▪**Satuk Buğra Han** zamanın da İslamiyet'i kabul ettiler. Karahanlılar **ilk Türk Müslüman devletidir.**
▪Karahanlılar, Gazneliler ile birleşerek Samanoğullarına son verdiler. Gazneliler ile de mücadele etmişlerse de yenilmişlerdir.
▪ İlk ticari amaçlı kervansaraylar Karahanlılar tarafından yapılmıştır.
▪ Resmi dil olarak Türkçe'yi kullanmışlardır.
▪Türk İslam Tarihine ait ilk edebi eserler, bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Eser	Yazarı
-Kutadgu Bilig	----------Yusuf Has Hacip
-Divan-ı Hikmet	----------Ahmet Yesevi
-Divan-ı Lügat-i Türk	-----Kaşgarlı Mahmut
-Atabet-ül Hakayık	--------Edip Ahmet Yükneki

▪Devletin en parlak zamanı, **Yusuf Kadir Han** zamanıdır.
▪Yusuf Kadir Han'ın ölümünden sonra devlet Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı.
▪Doğu Karahanlılara Karahitaylar, Batı Karahanlılara ise Harzemşahlar son vermiştir.

GAZNELİLER (963-1187)

▪ Samanoğullarının Horasan Valisi **Alp Tekin,** bu devletin zayıflamasından yararlanarak Afkanistan'da ki **Gazne** şehrine egemen olarak devletini kurmuştur.En parlak dönemi **Gazneli Mahmut** zamanıdır.
▪Gazneli Mahmut, Hindistan'a 17 sefer yaptı. Bu seferlerde büyük başarı kazandı ve Hindistan da İslamiyet yayılmaya başladı.
▪Gazneli Mahmut, Karahanlılar ile birleşerek Samanoğulları'na son verdi.
▪Gazneli Mahmut Abbasi Halifesini, Şii Büveyhioğullarının baskısından kurtardığı için halife, Mahmut'a **"Sultan"** ünvanını verdi. Böylece Gazneli Mahmut, Sultan ünvanını kullanan ilk Türk hükümdarı olmuştur.
▪Sultan Mesut dönemin de, Tuğrul ve Çağrı Bey komutasındaki Selçuklular ile **Dandanakan Savaşı** yapıldı(1040).Gazneliler bu savaştaki yenilgiden sonra, bir daha toparlanamayarak yıkılışa geçtiler.
▪Gazneliler, **Gurlular** tarafından yıkıldı.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

A-Kuruluş Devri

▪Selçuklular, Oğuzların **Üçok** kolunun, **Kınık Boyu'na** mensuptur.
▪Selçukların atası kabul edilen **Dukak**, Oğuz Yabğu Devletinde Subaşıydı. Dukak'ın ölümünden sonra yerine **Selçuk Bey** geçti.
▪Selçuk Bey, Oğuz Yabğusu ile arası açılınca, kendine bağlı kuvvetlerle Cent şehrine yerleşti. Burada İslam dinini kabul etti.
▪Selçuk Bey'den sonra yerine oğlu **Arslan Yabğu** geçti. Gazneli Mahmut, Arslan Yabğu'yu yakalatarak hapsettirdi.
▪Arslan Yabğu'nun ölümünden sonra Selçukluların başına Selçuk Bey'in torunları olan **Tuğrul ve Çağrı Bey** geçti.
▪Tuğrul ve Çağrı Bey Gazneliler ile Dandanakan Savaşını yaptılar(1040).

Dandanakan Savaşı'nın Sonuçları:
1-Gazneliler yıkılış dönemine girerken Selçuklularda yükselme dönemi başladı.
2-Devletin merkezi **Nişabur dan Rey'e** taşındı.
3-Tuğrul Bey sultan ilan edildi ve Selçuklu Devleti resmen kuruldu.
▪Bu dönemde Selçuklular Bizans ile **Pasinler Savaşını** yaptı (1048). Bu savaş Selçukluların Bizans ile yaptığı ilk savaş ve ilk zaferdir.

B- Yükselme Devri

▪Tuğrul Bey'in ölümünden sonra yerine **Alp Arslan** geçti.
▪ Alp Arslan **Kars, Gürcistan ve Ani Kalesini** ele geçirdi.
▪ Bizans ordusu Türk akınlarını durdurmak ve Türkleri Anadolu dan atmak için Türkler ile **Malazgirt Savaşını** yaptı(1071).

Malazgirt Savaşının Önemi :
1-Anadolunun kapıları Türklere açıldı.
2-Türkiye tarihi bu savaşla başladı.
3-Bizans vergiye bağlandı .
▪ Alp Arslan dan sonra oğlu **Melikşah** hükümdar oldu.
▪ Melikşah zamanı Selçuklular'ın en parlak dönemidir.
▪Vezir **Nizam'ül Mülk,** Nizamiye Medreselerini ve İkta sistemini kurarak devletin yükselmesinde önemli rol oynadı.

C- Yıkılma Devri

▪Melikşah'ın ölümünden sonra taht kavgaları başladı. Bu durum merkezi otoritenin zayıflamasına neden oldu.
▪**Sultan Sancar'ın**, Karahitaylılar ile yaptığı **Katvan Savaşını** (1141) kaybetmesi devletin zayıflamasına zemin hazırladı.
▪Sultan Sancar'ın Oğuz isyanını bastıramaması ve ölmesi üzerine Büyük Selçuklu Devleti yıkıldı.
▪Devletin yıkılmasında: Haçlı seferleri, Türkmenlerin devlete küstürülmeside etkili olmuştur.
▪Büyük Selçuklu Devletinin zayıflamasından sonra bu aileye mensup kişiler; Anadolu Selçukluları, Suriye Selçukluları, Kirman Selçukluları, Irak Selçuklularını kurdular.

KÜLTÜR VE UYGARLIK

1-Devlet Yönetimi

▪**Ülke hanedan üyelerinin ortak malı** idi. Bu durum devletlerin kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.
▪Devletin başında **Sultan,Han,Hakan** ünvanlı bir hükümdar bulunurdu.
▪Sultandan sonra en yetkili kişi **Vezirdi.** Sultanın eşi **"Hatun"** da yönetimde söz sahibi idi.
▪Sultandan sonra yerine oğlu hükümdar olurdu. Para bastırmak, hutbe okutmak hükümdarlık simgelerindendi.
▪Devlet işleri **Divan** adı verilen bir kurulda görüşülürdü.Divana **Vezir** başkanlık ederdi.
▪Ülke yönetim bakımından eyaletlere ayrılmıştı. Eyaletleri yöneten **Şehzadelerin** yaşları küçük ise yanlarına **Atabeyler** gönderilirdi. Atabey, şehzadenin askerlik, yönetim ve eğitim bakımından yetişmesini sağlardı.
▪Mahkeme, adalet ve hukuk işlerine **Kadılar** bakardı.

2-Ordu

▪Onlu sisteme göre ordularını teşkilatlandıran Karahanlılar da orduyu **Subaşı** denilen ordu komutanı idare ederdi. Savaşlarda en çok kullanılan taktik **"Turan Taktiği"** idi.
▪Gazne ordusu farklı milletlerden oluşuyordu. Bu durum Gaznelilerin kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.
▪Selçuklu ordusu ise daha teşkilatlı idi. Büyük Selçuklular ordularını üçe bölmüşlerdi:
-Gulam Askerleri (Hassa Ordusu): Genellikle savaş sonunda esir edilen gençlerden oluşuyordu.Hükümdarın yanında bulunan ve maaş alan askerlerdi.
-İkta Askerleri: Selçukluların askeri teşkilatta yaptığı en önemli yeniliktir. Komutan veya askerlere hizmet karşılığı verilen topraklara **"İkta"** denirdi. İkta sahipleri bu toprakların karşılığında asker beslerlerdi. Bu askerlere **"İkta Askerleri"** denirdi. Bu uygulama ile devlet hazineden para harcamadan güçlü bir orduya sahip olmuş, üretimde süreklilik, topraklarda güvenlik sağlanmıştır.
-Yardımcı Kuvvetler: Selçukluların egemenliğini tanımış devletlerin savaş sırasında gönderdiği kuvvetlerden oluşmaktaydı.

3-Sosyal ve Kültürel Yaşam

▪Halk göçebeler, köylüler ve şehirliler olmak üzere üçe ayrılırdı. Göçebeler hayvancılıkla, köylüler tarım ve hayvancılık ile, şehirliler ise ticaret ve sanatla uğraşırlardı.
▪Türk toplumunda ayrıcalıklı sınıflar yoktu. Toplumda sıkı bir yardımlaşma duygusu hakim idi. Yardımsever insanlar bir araya gelerek vakıflar kuruyorlardı.

4-Dil Edebiyat ve Bilim

▪Türk İslam devletlerinde genel olarak **resmi dil Farsça, bilim dili ise Arapça idi.** Yalnız Karahanlılarda Türkçe hem resmi dil hem de bilim dili olmuştur.
▪**Kaşgarlı Mahmut,** Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin üstünlüklerini göstermek amacıyla **"Divan-ı Lügat it Türk"** ü yazmıştır.
▪Büyük Selçuklu veziri **Nizam'ül Mülk** , Alp Arslan'ın emri ile **"Nizamiye Medreselerini"** kurmuştur.

TÜRKLERİN ANADOLUYA AKINLARI

▪Anadolu'ya ilk akınları **Hunlar** arkasından **Sabarlar** (Sabirler) yapmıştır. Selçuklu Türklerinin Anadolu'ya ilk akınlarını **Çağrı Bey** yapmıştır. Çağrı Bey akınlarında Anadolu'nun Türkler için elverişli bir yurt olduğunu anlamış ve akınlara devam etmiştir

▪ Anadolu'ya Selçuklu akınlarını durdurmak isteyen Bizans, Selçuklular ile **Pasinler Savaşını** yapmıştır (1048). Bu savaş Selçukluların Bizans'a karşı kazandığı ilk savaş ve ilk zaferdir. Bu galibiyet Anadolu'ya akınları hızlandırmıştır.

▪Tuğrul Bey den sonra yerine geçen **Alp Arslan** da Anadolu akınlarına devam etmiştir.Bunun üzerine Bizans İmparatoru **Romen Diyojen,** Türkleri Anadolu dan atmak için Alp Arslan ile **Malazgirt Savaşını** yaptı (1071).

Malazgirt Savaşının Önemi:

1. Türkiye tarihinin başlangıcı olmuştur.

2. Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.

3. Bizans vergiye bağlanmıştır.

4.Alp Arslan'ın emri ile Anadolu da yeni fetih hareketleri başlamış ve ilk beylikler kurulmuştur.

ANADOLUDA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

1-Saltuklular

▪Ebul Kasım tarafından Erzurum ve civarında kuruldu. Ermeni ve Gürcüler ile savaştılar.

▪İzzeddin Saltuk beylin en güçlü hükümdarı olduğu için beyliğe onun adı verildi.

▪Rükneddin Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu Devletine bağlandı.

2-Mengücekler

▪Mengücek Gazi tarafından Erzincan ve çevresinde kurulmuştur.

▪Ermeni ve Gürcüler ile savaşmışlar, Trabzon Rum İmparatorluğun güneye inmesini önlemişler.

▪Alaaddin Keykubat beyliği Anadolu Selçuklu Devletine katmıştır.

3-Danişmentliler

▪Danişment Gazi tarafından Amasya, Sivas, Tokat, Çorum, Yozgat ve Malatya civarında kurulmuştur.

▪II. Kılıç Arslan tarafından Anadolu Selçuklu Devletine katılmıştır.

4-Artuklular

▪Mardin ve civarında kurulmuştur. Haclılar ile mücadele ettiler.

▪Karakoyunlular tarafından ortadan kaldırılmıştır.

5-Çaka Beyliği

▪Çaka Bey tarafından İzmir de kurulmuştur.

▪Türk tarihinde denizcilik faaliyetlerini başlatan ilk beyliktir.

▪I. Kılıç Arslan bu beyliğe son vermiştir.

Not: Anadolu da kurulan bu beylikler Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli rol oynadı.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

a-Kuruluş Dönemi

▪**Kutalmışoğlu Süleymanşah**, İznik'i fethedip devletini kurdu (1075). Süleymanşah Antalya, Çukurova'yı fethetti ve Halep'i kuşattı. Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile yaptığı mücadeleyi kaybederek öldü. Anadolu Selçuklu Devleti bir süre hükümdarsız kaldı.

▪**I. Kılıç Arslan**, I. Haçlı Seferi ile mücadele etti. Haçlıların İznik'i işgali üzerine devletin merkezi İznik'ten Konya'ya taşıdı.Emir Çavlı ile yaptığı savaşı kaybetti ve Habur ırmağında boğularak öldü.

▪Sultan Mesut, II. Haçlı Seferi ile mücadele etti.

▪II. Kılıç Arslan zamanında Bizans ile Miryakefalon Savaşını yaptı (1176).

Miryakefalon Savaşının Sonuçları :

1-Bizans yenilgiye uğratıldı.

2-Anadolu'nun Türk yurdu olacağı ve böyle kalacağı kesinleşti

3-Avrupalı tarihçiler Anadolu'dan Türkiye diye bahsetmeye başladılar

4-Bizans, Türkleri Anadolu'dan atma ümidini kaybetti.

b-Yükseliş Dönemi

▪I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Samsun ve Antalya limanlarını fethetti. Venediklilerle ticaret anlaşması imzalandı.

▪I.İzzeddin Keykavus, Sinop'u feth ederek burada bir ticaret filosu kurdu.

▪I. Alaaddin Keykubat dönemi, Anadolu Selçuklu Devletinin en parlak zamanı olmuştur.

Alaaddin Keykubat'ın faaliyetleri:

1-Moğol tehlikesine karşı önlemler aldı.

2-Mengüceklileri ortadan kaldırarak, Anadolu daki Türkmen birliğini sağladı.

3-Yassı Çemen Savaşı ile Harzemşahları yendi.

4-Suğdak limanını alarak Karadeniz deki ticaret güvenliğini sağlamıştır.

5-Kandelor'u feth ederek buraya Alaiye (Alanya) adını verdi. Kervansaraylar inşa ettirdi. Anadolu da zarara uğrayan tüccarların zararını ödeyeceğini açıkladı.

c-Dağılma Dönemi

▪II.Gıyaseddin Keyhüsrev kötü yönetimi sonucu ülkede birlik bozuldu. Baba İshak İsyanı çıktı.

▪Türkmenleri küstürdü.

▪II.Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğollar ile yapılan Kösedağ Savaşını kaybetti (1243). Bu savaş sonucunda, Anadolu Moğolların egemenliğine girmeye başladı ve Anadolu Beylikleri yeniden kuruldu.

▪Moğol egemenliğine son vermesi için Memlük Sultanı Baybars, Anadolu'ya çağrıldı. **Baybars**, **Ayn-ı Celut Savaşı** ile Moğolları mağlup etti (1260). Fakat Moğol egemenliğine son verilemedi ve Anadolu Selçuklu Devleti yıkıldı.

HAÇLI SEFERLERİ (1096-1270)

Hristiyanların Papa öncülüğünde birleşerek, İslam dünyası üzerine yaptığı seferlere "Haçlı Seferleri" denir.

a- Nedenleri:

▪Hristiyanların kutsal sayılan Kudüs, Antakya ve İznik'i geri almak istemesi

▪Papanın sefere katılanlara cennet vadetmesi

▪İslamiyet'in batıya yayılmasına engel olmak

▪Türklere karşı, Bizans'ın Papadan yardım istemesi

▪Şövalyelerin ve asillerin macera arayışı

▪Kralların topraklarını genişletmek istemesi

▪Avrupa'nın fakirliği karşısında İslam dünyasının zenginliği

▪Şövalyelerin ve asillerin zenginliklerini artırma düşüncesi

▪Fakir Hristiyan halkın bu seferlerle zengin olma düşüncesi

Bu nedenlerden dolayı Avrupalılar Müslümanlar üzerine sekiz sefer yapmıştır. Bunlardan ilk dördü önemlidir.

I. Haçlı Seferi : I. Kılıç Arslan haçlılara karşı koymuş ise de İznik'i kaybederek Konya'ya çekildi. Anadolu'yu geçen haçlılar Urfa, Antep, Antakya ve Kudüs'ü ele geçirdiler.

II. Haçlı Seferi: Musul Atabeyi İmameddin Zengi'nin Urfa'yı Haçlılardan geri alması üzerine yapıldı.

III. Haçlı Seferi: Eyyubi Sultanı Selahaddin Eyyübi'nin **Hıttin Savaşıyla** (1187) Kudüs'ü geri alınması sonucu yapılmış ise de haçlılar yenilmiştir.

IV. Haçlı Seferi: Kudüs'ü geri almak isteyen haçlılar, hedef değiştirerek Bizans'ı işgal ederek burada Latin İmparatorluğunu kurdu.

Sonuçları:

▪Kilise ve din adamlarına olan güven ilk defa azaldı ve ilk defa güç kaybetmeye başladı.

▪Seferlerde pek çok derebeyin ölmesi üzerine derebeylik ilk kez güç kaybetmeye başlarken, merkezi krallıklar ilk kez güçlenmeye başladı.

▪Anadolu da Türk ilerleyişi bir süre durdu.

▪Akdeniz limanlarının önemini arttı.

▪Barut, pusula, kağıt, matbaa gibi teknik buluşlar Avrupa'ya taşındı

▪Avrupa'daki hayat standartları yükseldi.Burjuva sınıfı güçlendi.

İKİNCİ BEYLİKLER DÖNEMİ

Karamanğulları

▪Konya, Karaman civarında kurulmuştur. Beylikler içerisinde en güçlü olanıdır.

▪Karamanoğlu Mehmet Bey ilk kez Türkçe'yi resmi dil ilan etti.

▪Karamanoğulları kendilerini Selçuklunun mirasçısı gibi gördüğü için Osmanlı Devleti ile en çok mücadele eden beylik olmuştur.

Germiyanoğulları

▪Kütahya, Tavşanlı civarında Germiyanoğlu Yakup Bey tarafından kurulmuştur.

▪Yakup Bey'in vasiyeti üzerine savaşmaksızın II. Murat döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Karesioğulları

▪Karesi Bey tarafından Balıkesir ve Çanakkale civarında kurulmuştur.

▪Orhan Bey döneminde Osmanlıya katıldı. Osmanlıya katılan ilk beyliktir. Beyliğin donanması Osmanlı donanmasının temelini oluşturur.

Candaroğulları

▪Batı Karadeniz de kurulmuştur.

▪Venedik ve Cenevizler ile mücadele etti.

Hamitoğulları

▪Dündar Bey tarafından Isparta, Burdur civarında kuruldu.

▪I. Murat beyliğin bir kısım topraklarını satın aldı

Aydınoğulları

▪Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından Aydın ve İzmir civarında kuruldu.

Menteşeoğulları

▪Menteşe Bey tarafından Muğla ve Fethiye civarında kuruldu.

Saruhanoğulları

▪Saruhan Bey tarafından Manisa ve Akhisar çevresinde kurulmuştur.

Dulkadiroğulları

▪Karaca Bey tarafından Maraş, Elbistan civarında kurulmuştur

▪Yavuz Sultan Selim tarafından 1515 **Turnadağ Savaşıyla** Osmanlıya bağlandı. Osmanlıya bağlanan son beyliktir. Beyliğin Osmanlıya bağlanması ile Anadolu Türk birliği sağlanmıştır.

Osmanoğulları:

Osman Bey tarafından Söğüt ve Domaniç'te kuruldu.

KÜLTÜR ve MEDENİYET

a-Devlet Yönetimi

▪Anadolu Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu Devletini örnek almıştır. Anadolu Selçuklu Devletinde hükümdarlar "Sultan" ünvanını kullanmışlardır.

▪Hükümdarların çocukları (şehzadeler) **"Melik"** ünvanı ile Atabey'lerin gözetiminde eyaletlere vali olarak atanırdı.

▪Devlet meseleleri **"Divan-ı Saltanat"** da görüşülürdü. Sultandan sonra en yetkili devlet adamına **"Vezir"** denirdi.

▪Devletin başkenti önce İznik iken sonra Konya olmuştur.

▪İllerde emniyet ve güvenlik işlerine "Subaşılar", adalet işlerine "Kadılar" bakardı.

b-Toprak Yönetimi

▪Anadolu Selçukluları'nda topraklar devlet malı olarak kabul edilir ve "Miri Arazi" olarak adlandırılırdı. Miri arazi, dörde ayrılırdı.

1-Has Arazi: Gelirleri en yüksek olan, Sultan ve ailesine verilen topraklardır.

2-Ikta Arazi: Hizmet karşılığı verilen topraklardır.

3-Mülk Arazi: Görevlerinde başarı gösteren devlet adamına verilirdi. Sahibi ister satabilir isterse miras bırakabilirdi.

4-Vakıf Arazi: Gelirleri sosyal kurumların giderleri için ayrılan topraklardır. Bu tür arazilerden devlet, vergi almazdı.

c-Ordu

▪Anadolu Selçuklularında ordu başlıca iki kısma ayrılıyordu.

1-Kapıkulu (Hassa) Askerleri: Sultana bağlı aylık alan askerlerdi. Genellikle esir gençlerden oluşurdu ve savaşta sultanın yanında yer alırlardı

2-İkta Askerleri: İkta sahiplerinin yetiştirdiği Türk askerlerden oluşurdu.

d-Yazı, Dil, Edebiyat

▪Anadolu Selçuklu devletinde bilim dili Arapça, edebiyat ve devletin resmi dili Farsça idi.

▪Mevlana Celaleddin-i Rumi eserlerini Farsça, Yunus Emre Türkçe yazmıştır.

▪Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçe'yi ilk kez resmi dil ilan etmiştir.

e-Sosyal ve Ekonomik Yaşam:

▪Halk köylü, göçebe ve şehirli diye üçe ayrılırdı.

▪Alaaddin Keykubat ticareti canlandırmak için zarara uğrayan tüccarın zararını ödeyeceğini açıklamıştır.

▪ Belirli meslek gruplarından esnaflar bir araya gelerek Lonca Teşkilatlarını oluştururlardı.lonca teşkilatlarının bir çatı altında toplanmasıyla Ahi Teşkilatları oluşurdu.

TOLUNOĞULLARI (868-905)

▪**Ahmet bin Tolun** tarafından Mısır'da kurulmuştur.
▪İdarecileri Türk, halkı Arap olan Türk İslam devletiydi. Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.
▪Bu devleti **Abbasiler** yıktı.

AKŞİTLER (İHŞİTLER) (935-969)

▪**Muhammed bin Toğuç** tarafından **Mısır**'da kuruldu. Mısır'da kurulan ikinci Türk devletidir.
▪Hicaz bölgesine hakim olan ilk Türk devletidir.
▪Yöneticisi Türk halkı Kıpti olduğu için kısa sürede yıkılmışlardır.
▪Bu devleti **Fatimiler** yıktı.

MOĞOLLAR (1196 -1227)

▪**Temuçin (Cengiz Han),** Moğolistan'da devletini kurmuştur. Devletin başkenti, **Karakurum'**dur.
▪Cengiz Han, Çin'e saldırı yaparak Pekin'i aldı.
▪Moğolları bir bayrak altında toplamıştır.
▪Cengiz Han, **Harzemşahlar** ve **Karahitaylar** ile savaşarak onları ortadan kaldırmıştır.
▪Cengiz Han, ülkeyi dört oğlu arasında paylaştırdı. Cengiz Han'ın ölümünden sonra yerine **Ögedey Kağan** geçti. Oğulları devlet birliğini sağlayamadılar ve devlet **Altın Orda, İlhanlılar, Çağatay ve Kubilay Hanlığı** olmak üzere dörde ayrıldı.
Not: 1- Moğolların batı seferleri sırasında bir çok Türkmen Moğolların önünden kaçarak Anadolu'ya girdi. Bu durum Anadolu'nun Türkleşmesini hızlandırmıştır.
2- Moğolların yönetiminde Türkler önemli rol oynadığı için bu devlete Türk- Moğol Devleti de denir.

ALTIN ORDA DEVLETİ (1227-1502)

▪**Batu Han** (Cengiz Han'ın torunu) tarafından, Karadeniz'in kuzey doğusunda kurulmuştur. Başkenti **Saray** şehridir.
▪**Berke Han** zamanında İslamiyet'i kabul ettiler.
▪İlhanlılar ile mücadele etti.
▪**Özbek Han** zamanında devlet en güçlü zamanını yaşadığı gibi ülke tamamen Müslüman olmuştur.
▪Rusya'nın güneye inmesini önlemişlerdir.
▪**Timur,** Altın Orda üzerine sefer yaparak başa Kutluk'u geçirmiştir. Bu olaydan sonra devlet; Kazan, Kırım, Nogay, Buhara, Hive, Kasım hanlıkları kurulmuştur.

MEMLÜKLÜLER (1250-1517)

▪Kölemen emiri **Aybey**, Eyyubilere son vererek Memlük Devleti'ni kurdu.
▪Memlük Sultanı **Baybars,** Anadolu'yu işgal ederek Suriye'ye giren Moğolları, **Ayn-ı Calut Savaşı** (1260) ile ilk defa mağlup etmeyi başarmıştır. Bu yenilgi ile Moğolların ilerleyişi durdu. Baybars Haçlılarla da mücadele etti.
▪Baharat yoluna hakim olan Memlükler kısa sürede zenginleştiler.
▪Moğollardan kaçan Abbasi halifesini koruyarak, halifeliği devam ettirdiler.
▪Memlükler, Hicaz su yolları meselesinden dolayı, fatih döneminde Osmanlı Devleti ile ilk kez karşı karşıya geldiler. Osmanlı Sultanı **Yavuz Sultan Selim, Mercidabık** ve **Ridaniye Savaşlarını** yaparak Memlüklere son vermiştir.

EYYUBİLER (1174-1250)

▪Haçlı saldırıları karşısında zor durumda kalan Fatımiler, **Nureddin Mahmut Zengi'den** yardım istediler. Zengi, **Şirkuh** komutasında bir ordu göndererek **Mısır'a** hakim oldu. Şirkuh ölünce, bu orduda bulunan **Selahattin Eyyubi**, Fatimi egemenliğine son vererek Mısır'da yönetimi ele aldı. Zengi ölünce de Mısır'da bağımsız bir devlet kurdu.
▪Haçlılar ile **Hıttin Savaşını** (1187) yaparak, Kudüs, Suriye, Filistin, Musul'u ele geçirdi. Haçlıları orta doğudan temizledi.
▪Selahattin, sağlığında ülkeyi ailesi arasında paylaştırdı. Selahattin'in ölümünden sonra devlet küçüklü büyüklü devletlere ayrıldı. Bunlardan en büyüğü Mısırda kurulan Eyyubi Devleti dir.
▪Kölemenlerin komutanı **Aybey**, Eyyubi devletini yıktı.
Not: Eyyubiler ordularını Oğuz ve Kıpçak Türk'lerinden meydana getirir ve bunlara Memlük (Kölemen) adını verirlerdi.

AKKOYUNLULAR (1370-1502)

▪**Kara Yülük Osman Bey** tarafından kurulmuştur.
▪En güçlü zamanlarını **Uzun Hasan** zamanında yaşadılar.
▪Uzun Hasan Osmanlı Devleti Padişahı Fatih ile **Otlukbeli Savaşı'nı** yaparak yenilmiştir (1473).
▪Otlukbeli savaşından sonra zayıflayan Akkoyunlu Devleti, Şah İsmail tarafından yıkıldı.

TİMURLULAR (1370-1507)

▪**Timur** (Timurlenk - Aksak Timur), Orta Asya, İran, Hindistan**,** Azerbeycan (Çağatay Devletinin topraklarında) devletini kurmuştur. Başkenti **Semerkant**'tır.
▪Timur, **Altın Orda Devleti'ni** yıkmıştır. Bu durum Rusların güçlenmesine yol açtığından Türk dünyası için zararlı oldu.
▪Timur, Osmanlı Devleti Sultanı, Yıldırım Bayezit ile **Ankara Savaşını** yaptı ve Osmanlı Devleti'ni ağır bir yenilgiye uğratarak, Yıldırım'ı esir aldı (1402).
▪Timur dan sonra **Şahruh** ve **Uluğ Bey** geçti. Uluğ Bey matematikçi ve Astronomdu.
▪**Özbekler**, Timur Devleti'ni yıktılar.

KARAKOYUNLULAR (1380-1460)

▪**Bayram Hoca**, Erzurum, Erciş ve Musul dolaylarını alarak devletini kurdu.
▪Karakoyunlular, Azerbeycan'ı Türkleştirdiler, Artuklulara son verdiler ve devlet teşkilatında İlhanlıları kendilerine örnek aldılar
▪En tanınmış hükümdarı **Kara Yusuf**'tur.
▪Timur ile mücadele eden Karakoyunlular, Osmanlılara sığınarak Ankara Savaşına neden oldular.
▪**Akkoyunlular** tarafından yıkıldı.

BABÜRLÜLER (1526-1858)

▪Timur hanedanından **Babür Şah**, Kuzey Hindistan, Afganistan'da devletini kurdu. Başkenti **Agra**'dır.
▪Babür Şah **"Babürname"** isimli eseri yazmıştır.
▪Babür Devleti, medeniyet adına en parlak zamanını **Şah Cihan** zamanında yaşamıştır. Şah Cihan, kaybettiği karısı **Mümtaz Mahal** adına **Taç Mahal** adlı mimari yapıyı yaptırmıştır.
▪**İngilizler** bu bölgeye hakim olarak, Babür Devleti'ne son verdiler.

KÜLTÜR VE MEDENİYET

1-Devlet Yönetimi

▪Moğollar Türkler ile yaşadıkları için Türk kültür ve medeniyetinden etkilenmişlerdir.
▪Moğollarda hükümdarlık babadan oğla geçer ve Cengiz Han'ın koyduğu yasalara göre yönetilirdi. **(Cengiz Yasaları)**
▪Moğollar da hükümdarın başkanlık yaptığı bir **"Kurultay"** isimli bir meclis vardı. Kurultay'da devlet işleri görüşülür ve devletin başına geçecek kişinin hanlığı onaylanırdı.
▪Timur Han soyundan olmadığı için Han yerine **Emir** ünvanını kullanmıştır. Timur ordu teşkilatında da fillerden yararlanmıştır. Babür Devleti'nin başındaki olan Hükümdarlar, **Padişah** ünvanını kullanmışlardır.
▪Memlüklerde hükümdarlık saltanat şeklinde değildi. Güçlü olan her komutan sultan olabilme hakkına sahipti.

2-Din ve İnanış

▪Moğollarda birden çok din ve inanış anlayışı vardı. Totemizm, Şamanizm, Budizm ve Hristiyanlık bunlardan birkaçıydı. Şamanizm de din adamlarına Şaman yada Kam denirdi. Bunlar dini törenleri yönetirdi.
▪Berke Han zamanında, Altın Orda Devleti İslamiyet'i kabul etti.

3-Yazı Dil ve Edebiyat

▪O dönemden kalma en ünlü eser Reşidüddin tarafından yazılan **"Moğolların Gizli Tarihi"** isimli eserdir. Bu eserde Moğolların yaşam biçimleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.
▪Altın Orda Devleti ve Çağatay hanlığı zamanında Türkçe daha da gelişmiştir. Doğu Türkçe'sine "Çağatayca" edebiyata da "Çağatay Edebiyatı" denilmiştir.
▪Çağatay edebiyatının en önde gelen ismi Ali Şir Nevai'dir. **Ali Şir Nevai**, Türk dilinin Farsça'dan üstün olduğunu göstermek için **"Muhakemetü'l Lügateyn"** (iki dilin karşılaştırılması) adlı eserini yazdı.
▪Babür, **"Babürname"** adlı eseri yazmıştır

4-Sosyal ve Ekonomik Yaşam, Bilim-Sanat

▪Moğollar göçebe bir hayat yaşarlardı.
▪Moğollarda sosyal yapı; Han ve ailesi, Noyanlar, askerler, halk ve köleler diye sınıflanırdı.
▪Timur Devleti hükümdarı Ulug Bey, astronomi ve matematikle uğraşmış, rasathane yaptırmıştır.
▪ Şah Cihan, **Taç Mahal'i** yaptırmıştır.

Anadolu'da Durum

▪Kösedağ Savaşı ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol hakimiyetine girmesiyle Anadolu'da siyasi birlik bozulmuş ve pek çok beylik kurulmuştu.
▪Bu beylikler Anadolu Selçuklu Devleti'nin yerini almak için birbiri ile mücadele etmeye başladılar.
▪Osmanlılar beylikler ile mücadele etmek yerine Bizans ve Balkan Devletleri ile mücadele ettiler.

Bizans ve Balkanlarda Durum

▪Sırpların ve Bulgarların saldırıları Bizans'ı büyük ölçüde yıpratmıştır.
▪Bizans karışıklık içerisinde idi.
▪Komutanlar imparator olmak için çeşitli entirikalar çeviriyorlardı.
▪Bu dönemde Balkanlar karışıklık içinde idi.
▪Balkan Devletleri arasındaki mezhep farklılıkları karışıklıkların temel sebebini oluşturmaktaydı.

Osmanlı Beyliği'nin Büyüme Nedenleri

1-Anadolu, Bizans ve Balkanların durumu
2-Osmanlının kurulduğu coğrafi konum
3-Beylikler arası mücadelelere girmemeleri
4-Ahilerin, şeyhlerin desteğini almaları
5-Takip ettikleri siyaset (İskan, tahrir vb.)
6-Cihat politikası gütmeleri

Osmanlıların Anadolu'ya Yerleşmesi

▪Osmanlı Beyliği, Oğuzların Kayı boyundandır. Kayılar Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'ya geldiler.
▪I. Alaaddin Keykubat, Kayıları Ankara yakınlarındaki Karacadağ yöresine yerleştirdiler. Daha sonra Kayılar, Ertuğrul Gazi komutasında Bizans'tan Söğüt ve Domaniç'i alarak burayı yurt edindiler. Böylece bir uç beyliği haline geldiler. (Düşman devletlerinin sınırlarındaki Selçuklu topraklarına uç beyliği denmekteydi.)
▪Ertuğrul Gazi'nin ölümünden sonra uç beyliği görevi oğlu Osman Bey'e geçti.

OSMAN BEY DÖNEMİ

▪**İlk olarak Karacahisar'ı** arkasından Bilecik, Yarhisar, İnegöl, Köprühisar ve Yenişehir'i aldı.
▪Osmanlı ilerleyişini durdurmak isteyen Bizans ile **Koyunhisar Savaşı'nı** yaptı (1302). Bu savaş Osmanlı ile Bizans arasındaki **ilk savaştır.**
Not 1: İlk para Osman Bey döneminde basılmıştır. Osmanlı Beyliği bu dönemde bir devlet haline gelmiştir.
2. Osman Bey'in, **Şeyh Edebali'nin kızını alması** din adamları ve halkın Osmanlıya olan desteğini artırmıştır.

ORHAN BEY DÖNEMİ

▪Bursa'yı alarak başkent yapmıştır.
▪Orhan Bey'in İznik'i kuşatması Bizans ile **Palekenon (Maltepe) Savaşı'na** neden olmuştur. Orhan Bey bu zafer ile İznik ve İzmit'i almıştır. Böylece Bizans'ın Anadolu'daki tüm toprakları Osmanlılara geçmiştir.
▪Orhan Bey, **Karesi Beyliği'ne son verdi**. Böylece Anadolu'da Türk birliği kurma çalışmaları ilk kez bu dönemde başlamış oldu. Karesi donanması Osmanlılara geçmiştir. Bu donanma ile de Osmanlılar Rumeli'ye geçmiştir.
▪Orhan Bey, Bizans tahtını ele geçirmek isteyen **Kantakuzen**'e, oğlu **Süleyman Paşa** komutasında ordu göndererek, onun imparator olmasını sağladı. Buna karşılık Bizans'tan **Çimpe Kalesini** aldı. Çimpe Kalesi Osmanlıların **Rumeli'de aldığı ilk topraktır.**
▪Süleyman Paşa Rumeli'de fetih hareketlerine devam ederek Marmara kıyılarını ele geçirdi.
Süleyman Paşa **Ankara'yı aldı.**

Not :

1. Yaya ve müsellem adında **ilk düzenli ve sürekli ordu** kuruldu.
2. Fethedilen yerlere Kadı ve subaşılar atandı.
3. İznik'te **ilk Osmanlı Medresesi** açıldı.
4. Osmanlı'da **ilk divan teşkilatı** bu dönemde kuruldu.
5. Osmanlı'da **ilk kez vezirlik teşkilatı** bu dönemde kurulmuş ve Alaaddin paşa ilk Osmanlı veziri olmuştur.

I. MURAT DÖNEMİ (Hüdavendigar)

▪Orhan Bey'in ölümü ile Ahiler'in eline geçen Ankara'yı geri aldı.
▪Hamitoğulları Beyliğinden Akşehir ve Beyşehir satın aldı.
▪Germiyan Beyinin kızı ile oğlu Yıldırım'ı evlendirerek Kütahya-Tavşanlı gibi yerleri çeyiz olarak aldı.
▪Karamanoğulları'na ilk kez sefer yaptı.
▪Rumeli'de Rum ve Bulgar kuvvetlerini Sazlıdere Savaşında yenerek Edirne'yi ele geçirdi (1363).
▪Türklerin Edirne'yi almaları üzerine Sırplar, Bulgarlar, Macarlar, Eflaklılar birleşerek, Osmanlılar ile **Sırpsındığı Savaşını** yaptılar (1364). Bu savaş Osmanlı Devleti'nin **Haçlılar ile yaptığı ilk savaş ve ilk zaferdir.** Bu zafer sonucunda Bulgar Krallığı Osmanlı'ya vergi vermeyi kabul etti.
▪Osmanlının Balkanlarda ilerlemeye devam etmesi üzerine, Balkan Devletleri yeniden birleşerek Osmanlı ile **Çirmen Savaşını** yaptı (1371). Bu savaşı da Osmanlı kazandı.
▪Osmanlının **Ploşnik'te yenildi** (İlk yenildi). Bu yenilgiden cesaret alan Haçlılar Osmanlı ile **I. Kosava Savaşını** yaptı (1389). Osmanlı devleti bu savaşı kazandı. I. Murat savaş meydanında gezerken bir Sırp askeri tarafından şehit edildi.

Not :

1. İlk kez Yeniçeri Ocağı kuruldu.
2.İlk kez Tımar Sistemi uygulanmaya başlandı.
3. Topçu Ocağı kuruldu.
4.Rumeli Beylerbeyliği kuruldu ve yönetime Lala şahin Paşa getirildi.
5.Osmanlılar **ilk kez topu**, I. Kosava Savaşında düşmanı korkutmak için **kullandılar.**
6.Osmanlı devleti tam teşkilatlı hale gelmiştir.
7. Vezir-i azamlık, kazaskerlik ve defterdarlık kuruldu.

YILDIRIM BAYEZİT DÖNEMİ

▪Saruhan, Aydın, Menteşe ve Germiyan Beyliklerini topraklarına kattı.
▪**Osmanlı tarihinde ilk kez İstanbul'u kuşatmıştır.** Kuşatmayı kolaylaştırmak için **Anadolu Hisarını** (Güzelce Hisarı) yaptırdı. Karamanoğulları saldırıları, Niğbolu Savaşı ve Timur tehlikesi yüzünden kuşatmalara ara verdi.
▪Bizans'ın kışkırtmaları ve Türkleri Balkanlardan atmak için Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya'nın da katıldığı büyük bir Haçlı Ordusu Osmanlı Devleti ile **Niğbolu Savaşını** yaptı (1396).
Niğbolu Savaşının Sonuçları
-Bulgar Krallığı ortadan kaldırıldı.
-Haçlıların gücü kırıldı.
-İstanbul kuşatmalarına tekrar başlandı.
-Halife yıldırım'a "Sultan-ı İklimi Rum" (Anadolu Sultanı) ünvanını verdi.
▪Karamanoğullarına son vererek **Anadolu Türk Birliğini sağlamıştır.**
▪Timur ile **Ankara savaşını** yaptı(1402)
Ankara Savaşının Nedenleri
1-Timur'un Sivas'ı yağmalaması
2-İki hükümdarın da cihan hükümdarı olmak istemesi
3-İki hükümdar arası sert mektuplaşma
4-Karakoyunlu Kara Yusuf'un Yıldırım'a sığınması
5-Beyliklerin Timur'u kışkırtması
Ankara Savaşının Sonuçları
1-İhanete uğrayan Osmanlı mağlup oldu
2-Esir düşen Bayezit buna dayanamayarak ölmüştür.
3-Anadolu birliği dağılmış beylikler yeniden kuruldu.
4-Kardeşler araları taht kavgaları başladı. (Fetret Devri)
5-İstanbul'un alınması geçikti.

FETRET DEVRİ (1402-1413)

▪Süleyman, İsa, Musa ve Mehmet kardeşler arasında süren 11 yıllık mücadele dönemine fetret devri denir.
▪Mücadeleyi Çelebi Mehmet kazanarak devleti yeniden kurmuştur.
▪Bu dönemde Avrupa dan saldırı olmamasının sebebi Yüzyıl savaşları dır.
▪Balkanlarda adil bir yönetim izlendiği için Balkanlarda da isyan çıkmamıştır.

ÇELEBİ MEHMET DÖNEMİ

▪Fetret devrinden sonra devleti tekrar topladı için **I. Mehmet**, Osmanlı Devleti'nin **ikinci kurucusu sayılır.**
▪Anadolu Türk birliğini yeniden kurmaya çalıştı.
▪**Venedikliler ile ilk deniz savaşı** yapılmış ve bu savaş kaybedilmiştir.
▪Timur'un Semerkant'a götürdüğü **Şehzade Mustafa**, Timur'un ölümünden sonra Anadolu'ya dönerek isyan etmiş ise de kaybetmiş ve Bizans'a sığınmıştır.
▪Dini nitelikli bir isyan olan **Şeyh Bedrettin İsyanı** çıkmış. Bu isyan bastırılmıştır.

II. MURAT DÖNEMİ

▪Bizans'ın kışkırttığı Şehzade Mustafa İsyanı bastırdı ve onu öldürdü. **(Düzmece Mustafa Olayı)**
▪Aydınoğulları ve Menteşeoğulları beyliklerine tekrar son verildi.
▪Karamanoğulları ve Candaroğulları ile mücadele edilmiştir.
▪**Germiyanoğulları** toprağı II. Yakup Bey'in **vasiyeti üzerine Osmanlılara katıldı.**
▪II. Murat Haçlılar ile Edirne Segedin Antlaşmasını imzaladı (1444). Bu anlaşma Osmanlının batılı devletler ile imzaladığı **ilk anlaşmadır.**
▪Bu anlaşmadan sonra II.Murat tahtı oğlu II. Mehmet'e bıraktı. Bu durumdan yararlanmak isteyen Haçlıların harekete geçmesi üzerine II. Murat tekrar tahta geçmiştir. Yapılan **Varna Savaşında** haçlılar büyük bozguna uğratıldı. (1444)
▪Bizans'ın ve Papanın kışkırtması üzerine, Türkleri Balkanlardan atmak isteyen Haçlılar Osmanlılar ile **II. Kosova Savaşını** yaptı (1448).
II. Kosova Savaşının Önemi
1-Haçlıların son taarruzu Osmanlının son savunması (II. Viyana'ya kadar)
2-Balkanların Türk yurdu olduğu ve Türklerin Balkanlardan atılamıyacağı anlaşıldı.
3-Bizans'ın Avrupa'dan yardım alma umudu sona erdi.

II. MEHMET DÖNEMİ (FATİH)

Osmanlı Devletinde İstanbul'un fethi ile başlayıp (1453), sokulu Mehmet Paşa'nın vefatı ile son bulan döneme **Yükselme Dönemi** denir. Bu dönem Osmanlının en parlak zamanıdır.

Yükselme Devri Padişahları:
1- II. Mehmet (1451-1481)
2- II. Bayezit (1481-1512)
3- I. Selim (1512-1520) (Yavuz)
4- I. Süleyman (1520-1556) (Kanuni)
5- II. Selim (1556-1574)
6- III. Murat (1574-1595)

1-İSTANBUL'UN FETHİ (1453)

A- Nedenleri:
☼ İstanbul'un jeopolitik önemi
☼ Bizans'ın Avrupa Devletlerini Osmanlıya karşı kışkırtması
☼ Bizans'ın şehzadeleri ve Anadolu Beyliklerini Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması
☼ Bizans'ın Osmanlı toprak bütünlüğünü bozması
☼ Hz. Muhammed'in hadisi şerifi

B- Fetih İçin Osmanlının Yaptığı Hazırlıklar
♣ Rumelihisarı (Boğazkesen) yaptırıldı.
♣ Surları yıkabilecek toplar döktürüldü.
♣ 400 parçalık donanma oluşturuldu
♣ Karamanoğulları üzerine bir ordu gönderilerek gelebilecek tehlike önlendi.
♣ Avrupa dan gelecek yardımları önlemek için Balkanlara kuvvet gönderildi.
♣ İstanbul civarındaki Silivri ve Vize kaleleri alındı.

Yoğun kuşatma neticesinde 29 Mayıs 1453'te salı günü, İstanbul fethedildi.

C- Fethin Türk Tarihi Açısından Sonuçları
☺ Osmanlının yükselme dönemi başladı.
☺ İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti oldu
☺ Boğazlar ve boğaz ticareti Osmanlıya geçti.
☺ II. Mehmet'e Fatih ünvanı verildi.
☺ Osmanlı Devleti imparatorluk haline geldi.
☺ Osmanlının Anadolu – Rumeli toprak bütünlüğü sağlandı.

D- Fethin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları
♥ Orta Çağ kapandı, Yeni Çağ başladı.
♥ Bizans İmparatorluğu yıkıldı.
♥ Avrupa'ya giden bilim adamları Rönesans'ın başlamasına neden oldu.
♥ Topun güçlü surları yıktığını gören Avrupalı krallar, feodaliteyi yıktılar.
♥ İpek yolu Osmanlıların eline geçti. Avrupalılar yeni yollar aramaya başladı buda Coğrafi Keşiflere neden oldu.
♥ Ortodoks Patrikhanesi, Osmanlının koruyuculuğu altında varlığını devam ettirdi. Fatih bununla, Hristiyan birliğini parçalamayı, İslam dininin hoş görüsünü anlatmayı, Balkanlardaki fetihlerde Ortodoksların desteğini kazanmayı amaçladı.

2- ANADOLUDAKİ FETİHLER
☻ Cenevizlilerden Amasra alındı (1459).
☻ Candaroğullarından Sinop alındı (1460).
☻ Trabzon Rum İmparatorluğuna son verildi.
☻ Karamanoğullarından Konya ve Karaman alındı.
☻ Akkoyunlu Devleti Sultanı Uzun Hasan ile Otlukbeli Savaşı yapıldı (1473). Savaşı Osmanlı Devleti kazanmış ve Akkoyunlu Devleti yıkılma dönemine girmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti doğu sınırlarını güvence altına almıştır.

3- BALKANLARDAKİ FETİHLER
Sırbistan (1459), Mora (1460), Eflak (1462), Bosna–Hersek (1463-65), Boğdan (1476) ve Arnavutluk alınarak Balkanlar'ın fethi tamamlanmıştır.
Not: Bosna-Hersek halkı, Osmanlıya bağlandıktan kısa bir süre sonra İslamiyet'i kabul etti.

4- DENİZLERDEKİ FAALİYETLER
a-Eğe adalarının fethi: Limni, Eğriboz, Taşoz, Semadirek, İmroz, Midilli adaları alındı.
b-Yunan adalarının fethi: Kefalonya, Ayamavra, Zanta adaları alındı.
c-Kırım'ın fethi: Gedik Ahmet Paşa komutasındaki donanma Kırım'ı Cenevizlilerden almıştır (1477). Böylece:
* Karadeniz bir Türk gölü haline geldi.
* Karadeniz ticaret yolu tamamen Osmanlı egemenliğine girdi.
* Cenevizlilerin Karadeniz deki varlığına son verildi
d-Rodos kuşatılmış ama alınamamıştır.
e-İtalya'nın Otranto kalesi fethedilmiş ise de Fatih'in ölmesinden sonra gerekli yardım yapılamadığı için tekrar kaybedilmiştir. (1480)

5- OSMANLI - VENEDİK SAVAŞLARI
Fatih Venedikliler ile 16 yıl savaş yapmış ve sonuçta Venedikliler ile İmtiyazlar Anlaşmasını imzalamıştır (1479). Bu anlaşma ile Venedikliler Osmanlı sularında serbestçe ticaret yapabilecek, Venedikliler Osmanlılara vergi vereceklerdi.
Not: Bu anlaşma ile **ilk ticari ayrıcalıklar** ticareti geliştirmek ve Hristiyan birliğini parçalamak için, Fatih tarafından **Venediklilere verilmiştir.**

6-DİĞER GELİŞMELER
● Kanunname-i Osman (Fatih Kanunnamesi) çıkarıldı. Topkapı sarayı yapıldı.
● Devletin geleceği için kardeş katline izin verilmiştir.
● Divana padişah yerine sadrazam başkanlık yapmaya başladı.
● Sahn-ı Seman medreseleri kuruldu.
● İlk altın para bastırılmıştır.
● Hicaz su yolları probleminden dolayı Osmanlı-Memlük ilişkileri ilk kez bu dönemde bozuldu.

II. BAYEZİD DÖNEMİ

Fatih'in ölümü üzerine Amasya Valisi olan oğlu Bayezid İstanbul'a gelerek tahta geçti.

Bayezid'in zayıf karakterli olması, bu dönemde ortaya çıkan Cem Sultan Olayı ve taht kavgaları bu dönemin sönük geçmesine neden olmuştur.

1-Cem Sultan Olayı
Cem Sultan II. Bayezid'e karşı Memlükler'in de kışkırtması ile birkaç kez taht mücadelesine girişmiş ise de mağlup olarak Rodos şovalyelerine sığınmış ve onlar tarafından papaya götürülmüştür. Böylece sorun uluslar arası bir sorun haline gelmiştir.

Cem Sultan Olayının Osmanlıya Etkileri :
a- Batıdaki seferler duraklamış
b- Endülüs Emevilerine gerekli yardım götürülememiş
c- Safevi tehlikesi önlenememiş
d- II. Bayezid döneminin sönük geçmesine neden olmuş
e- Papa ve Avrupa tarafından baskı unsuru olarak kullanılmıştır.

2-Karamanoğullarının Yıkılması (1483)
Karamanoğulları II. Bayezid tarafından kesin olarak yıkılıştır.

3-Boğdan Fethinin Tamamlanması:
Kili ve Akkerman alınarak Boğdan'ın fethi tamamlanmıştır. Böylece Kırım ile kara bağlantısı sağlanmış ve Lehistan ile ilk ilişkiler başlamıştır.

4-Osmanlı-Memlük İlişkileri
Fatih zamanında bozulan ilişkiler bu dönemde savaş haline dönüşmüştür.
Nedenleri:
a-Memlüklerin Cem Sultan'ı kışkırtmaları ve korumaları
b-Karamanoğullarını desteklemeleri
c-Fatih döneminden beri devam eden Hicaz u yolları sorunu
d-Dulkadiroğulları Beyliği'nin Memlüklere karşı Osmanlıdan yardım istemesi

Bu savaşlar sırasında her iki tarafta bir sonuç elde edememiştir.

5-Osmanlı-Venedik Savaşları:
Venediklilerden Modon, Koron, İnebahtı kaleleri ve Navarin limanı alınmıştır.

Otranto seferinden sonra, elimizden çıkan Ayamavra ve Kefalonya kaleleri geri alınmıştır.

6-Osmanlı İran İlişkileri
Şah İsmail, Akkoyunlu Devletini yıkarak yerine Safevi Devletini kurdu.Şah İsmail Anadolu'yu ele geçirmek amacı ile Anadolu da Şii propagandası yaparak, **Şahkulu İsyanının** çıkmasına neden oldu. Şahkulu yakalanarak idam edildi.

II. Bayezid'in Şii faaliyetlerine karşı pasif davranması üzerine Trabzon Valisi Selim babasına karşı isyan etmiş ise de başarısız olmuştur. Daha sonra yeniçeri ve ordunun desteği ile başa geçmiştir.

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ

Babası ve kardeşlerine karşı mücadele eden Yavuz bu mücadeleyi kazanarak tahta geçmiştir.

1-Osmanlı İran İlişkileri
Kardeşleri ile yaptığı mücadeleyi kazanan Yavuz, büyük tehlike olarak gördüğü şah İsmail'in üzerine yürümüştür.
Nedenleri:
☺ Yavuz'un padişahlığını Şah İsmail'in tebrik etmemesi
☺ Şah İsmail'in Anadolu da ayaklanmalar çıkartması

Bu nedenlerden dolayı Yavuz, Şah İsmail ile Çaldıran Savaşını yaptı (1514).
Sonuçları:
☻ Doğuda en büyük tehlike olan, Safevi Devleti tehlikesi uzunca bir süre etkisiz hale getirildi.
☻ Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Osmanlı topraklarına katıldı.
☻ Savaş dönüşü birçok sanatçı, bilgin ve şair İstanbul'a getirildi.
☻ Savaş dönüşünde Dulkadiroğulları Beyliği ile yapılan **Turnadağ Savaşı** (1515) ile Dulkadiroğulları Beyliği Osmanlı Devletine katıldı.
Not: Dulkadiroğulları Beyliğinin alınması ile Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlanmıştır.

2-Osmanlı – Memlük İlişkileri
Nedenleri:
◘ Şah İsmail ve Memlüklerin Osmanlıya karşı ittifak kurması
◘ Dulkadiroğulların Osmanlıya katılmasına Memlüklerin itirazı
◘ Fatih döneminde başlayan iki devlet arasındaki anlaşmazlıklar
◘ Yavuz'un Müslümanları bir bayrak altında toplayarak İslam birliğini gerçekleştirmek istemesi
◘ Yavuz'un baharat yolunu eline geçirmek istemesi

Yavuz Sultan Selim, Kansu Gavri ile **Mercidabık Savaşını** yaparak (1516) Suriye, Filistin bölgesini ele geçirdi. Savaş sırasında Kansu Gavri öldü.

Yavuz, Memlük hükümdarı Tomanbay ile **Ridaniye Savaşını** yaparak Memlükleri yıkmıştır (1517).
Sonuçları:
♠ Memlük Devleti ortadan kaldırılmıştır.
♠ Mısır Osmanlı devletine katıldı.
♠ Savaşılmadan Hicaz Osmanlı devletine katılmıştır.
♠ Baharat yolu Osmanlının eline geçmiştir.
♠ Mukaddes emanetler İstanbul'a getirildi.
♠ Halifelik Osmanlı Devletine geçti.
♠ Osmanlı hazinesi ağzına kadar dolmuştur.
♠ Venedikliler Kıbrıs adası için Memlüklere ödedikleri vergiyi Osmanlı Devletine ödemeye başladılar.

Not: Yavuz Sultan Selim döneminde bütün mücadeleler doğulu devletler ile yapılmış, batılı devletler ile herhangi bir mücadele olmamıştır. Bu dönem batılı devletler ile mücadelenin olmadığı tek dönemdir.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİ (1520-1566)

Yavuz'un ölümü üzerine, Yavuz'un tek oğlu olan Kanuni, taht mücadelesi yapmadan tahta geçti. 46 yıllık saltanatı boyunca, doğuya ve batıya 13 sefer düzenledi.

1-BATIDAKİ GELİŞMELER

A- Osmanlı-Macar İlişkileri

a- Belgrat'ın Fethi (1521):

Macarların Osmanlıya karşı saldırgan tavır almaları üzerine Kanuni sefere çıkarak Belgrat'ı aldı.

Osmanlı Devleti, Belgrat kalesini Avrupa seferlerinde üs olarak kullandı.

b- Mohaç Meydan Muharebesi (1526):

Belgrat fethinden sonra Osmanlı-Macar ilişkileri iyice bozuldu. Bu arada Alman Kralı Şarlken'e esir düşen Fransız Kralı Fransuva, Kanuni den yardım istedi. Bunun üzerine Kanuni, Macaristan üzerine yürüdü. Mohaç ovasında yapılan savaşta, Osmanlı ordusu tarihinin en kısa zaferini aldı.

Sonuçları:

* Budin dahil Macaristan alınmıştır.
* Fransa Kralı esaretten kurtulmuştur.
* Osmanlının Orta Avrupa'daki egemenliği güçlendi.
* Osmanlı – Avusturya komşu olmuş böylece Osmanlı-Avusturya ilişkileri başlamıştır.

B- Osmanlı-Avusturya İlişkileri

a- I.Viyana Kuşatması (1529):

Macar topraklarında hak iddia eden Avusturya kralı Ferdinand'ın Budin'e saldırması üzerine, Kanuni, Budin'e girdi. Ancak Ferdinand Kanuni'nin karşısına çıkmaya cesaret edemedi. Avusturya sorununu çözmek isteyen Kanuni, Viyana Kalesini kuşattı. Ancak Viyana'nın güçlü bir kale olması, kış mevsiminin gelmesi, ağır topların götürülmemesi yüzünden Viyana alınamadı.

b- Alman Seferi (1532):

Ferdinand, Alman İmparatoru Şarlken'e güvenerek Budin'i tekrar kuşattı. Bu olay üzerine Kanuni, Şarlken'i savaşa çağırarak Alman seferine çıktı. Ancak Şarlken, kanuni'ye karşı koyamadı. Avusturya'nın isteği üzerine İstanbul Anlaşması yapıldı.

c- İstanbul Antlaşması (1533):

Bu anlaşmaya göre:

* Avusturya Kralı, Osmanlı sadrazamına eşit sayılacak
* Ferdinand, Yanoş'un Macar krallığını tanıyacak
* Avusturya Osmanlıya vergi ödeyecekti.

Bu antlaşma ile Avusturya Osmanlı Devletinin üstünlüğünü kabul etmiş oldu.

d- Zigetvar Seferi (1566)

Avusturya'nın vergisini ödememesi üzerine, Kanuni 13. ve son seferine çıktı. Zigetvar Kalesi kuşatıldı. Kanuni'nin vefatından bir gün sonra alındı.

C- Osmanlı-Fransız İlişkileri

Kanuni'nin Fransız Kralı Fransuva'yı kurtarması üzerine Osmanlı-Fransız ilişkileri başladı. Kanuni, Avrupa Hristiyan birliğini parçalamak, Akdeniz ticaretini yeniden canlandırmak ve Fransız limanlarından yararlanmak için Fransızlara kapitülasyonları verdi (1535).

1740'ta kapitülasyonlar sürekli hale getirildi. Başlangıçta Osmanlı için faydalı olan kapitülasyonlar daha sonraları Osmanlı ekonomisinin bozulmasına neden oldu.

2-DOĞUDAKİ GELİŞMELER

Yavuz döneminde İran ile yapılan savaşlar bu dönemde de devam etmiştir.

Nedenleri:

-Osmanlının batı seferlerini fırsat bilen İran'ın sık sık arkadan saldırması

-İran'ın Avusturya ile ittifak kurmaya çalışması.

Kanuni İran üzerine üç sefer düzenlemiştir. Zor durumda kalan Şah Tahmasb, Kanuni ile Amasya Anlaşmasını imzaladı. (1555)

Amasya Anlaşmasının Sonuçları:

* Doğu Anadolu, Irak, Tebriz ve Bağdat Osmanlıya bırakıldı.
* Osmanlı Devleti ile İran arasındaki ilk anlaşmadır.
* Osmanlı - İran arasındaki mücadelelere uzunca bir süre ara verilmiştir.

3-DENİZLERDEKİ GELİŞMELER

a- Rodos Adasının Fethi (1522)

Kanuni, Rodos ta ki şövalyelerin Osmanlı ticaret gemilerine zarar vermeleri ve Rodos un önemli bir konumda bulunmasından dolayı bu adayı fethetmiştir.

b-Cezayir'in Osmanlı Yönetimine Girmesi (1533)

Kanuni, Cezayir Beyi olan Hızır Reis'i İstanbul'a çağırarak ona Kaptan-ı Deryalık teklif etti. Kendisine de Hayrettin adını verdi. Böylece Cezayir Osmanlıya katılmış ve Beylerbeyiliği'ne de Hayrettin Paşa getirildi.

c- Preveze Deniz Savaşı (1538)

Nedenleri:

* Osmanlıların Ege Denizi'ni egemenlik altına almaları
* Osmanlıların Korfu adasını kuşatması

Andrea Doria komutasındaki Haçlı donanması ile Barboros arasında yapılan Preveze Deniz Savaşında, Haçlılar ağır bir yenilgiye uğradı. Bu savaş sonucunda Akdeniz bir Türk gölü haline geldi.

d- Trablusgarp'ın Fethi (1551)

Turgut Reis tarafından alınmıştır. Turgut Reis Trablusgarp Beylerbeyiliği'ne getirildi.

e- Cerbe Deniz Savaşı (1559)

Turgut Reis'in Cerbe Adasını kuşatması üzerine, Haçlılar Turgut Reis ile Cerbe savaşını yaptılar. Bu savaşta Haçlılar bir kez daha yenilmişlerdir. Bu galibiyet ile Batı Akdeniz deki Türk üstünlüğü tartışılmaz hale geldi.

f- Hint Deniz Seferleri (1538-1553)

Nedenleri:

* Portekizlilerin, Müslüman tüccarların ticaretini engellemesi
* Portekizlerin Basra Körfezi ve Kızıldeniz de hakim olma çabaları
* Hindistan'daki Gücerat hükümdarının Kanuni'den yardım istemesi
* Kanuni'nin Baharat Yolu'nun güvenliğini sağlamak istemesi

Kanuni'nin isteği ile Hindistan'a dört sefer yapıldı. Seferler genellikle Osmanlının başarısızlığı ile sonuçlandı. Bu seferleri Hadım Süleyman Paşa, Piri Reis, Murat Reis ve Seydi Ali Reis yaptılar.

Başarısızlığın Nedenleri:

1-Seferlere gereken önemin verilmemesi

2-Osmanlı gemilerinin okyanuslara dayanıklı olmaması

3-Hindistan'daki Müslüman devletlerin Osmanlılara gereken yardımı yapmamaları

Sonuçları:

- Yemen, Sudan sahilleri ve Habeşistan'ın bir kısmı Osmanlıya katıldı.
- Arap Yarımadası tamamen Osmanlı denetimine girdi.
- Kızıldeniz ve Basra Körfezi Osmanlı denetimine girdi.
- Portekiz'in Hindistan faaliyetleri engellenemedi.

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ (1566-1579)

Devşirme olan Sokullu Mehmet Paşa, Kanuni'nin son zamanlarında sadrazam olmuştur. Kanuni'den sonra tahta geçen II. Selim ve III. Murat zamanlarında devlet işlerini yürüten asıl kişi Sokullu Mehmet Paşa olduğundan bu döneme Sokullu Mehmet Paşa Dönemi denir.

1- Sakız Adasının Alınması (1568):

Cenevizlerin elinde bulunan ada Sokullu döneminde, Kaptan-ı Derya Piyale Paşa tarafından alınmıştır. Böylece Ege Denizindeki Türk hakimiyeti pekişmiştir.

2- Kıbrıs Adası'nın Fethi (1571)

Kıbrıs Adası Venediklilerin elinde bulunuyordu. Venedikliler Mısır'ın fethinden sonra bu ada için Osmanlıya vergi ödemeye başladılar.

Nedenleri:

- Kıbrıs'ın jeopolitik olarak önemli bir konumda bulunması
- Kıbrıs'taki korsanların Osmanlı ticaret gemilerine zarar vermesi
- Venediklerin Kıbrıs için ödedikleri vergiyi kesmeleri

II. Selim adanın fethini istemesine rağmen Sokullu, buna karşı çıktı. Adanın alınması halinde Osmanlılara karşı büyük bir haçlı seferinin düzenleneceğini ileri sürmüştür. Vezir Lala Mustafa Paşa komutasındaki donanma Kıbrıs Adasını fethetmiştir (1571).

Sonuçları:

- Doğu Akdeniz tamamen Osmanlı egemenliği altına girdi. Böylece Mısır yolunun güvenliği sağlandı.
- Türk aileleri Kıbrıs'a yerleştirildi.
- İnebahtı Deniz Savaşına neden olmuştur.

3- İnebahtı Deniz Savaşı (1571):

Nedenleri:

- Avrupalıların Kıbrıs Adasını geri almak istemeleri
- Papa'nın kışkırtmaları

Oluşturulan haçlı donanması, Osmanlı donanmasını İnebahtı körfezinde yaktı. Yalnızca Uluç Ali Reis bir kısım gemileri alarak İstanbul'a dönebildi.

Sonuçları:

- Uluç Ali Reis'in adı, Kılıç Ali Reis olarak değiştirilmiş ve Kaptan-ı Deryalığa getirilmiştir.
- Osmanlı Devletinin aldığı ilk büyük deniz yenilgisidir.
- Bu yenilgi,Türklerin yenilmezliği inancını yıkmıştır.
- Osmanlı Devleti kısa sürede daha güçlü bir donanma hazırlayarak denizlere tekrar açıldı.

4- Tunus'un Fethi (1574):

Yeni oluşturulan donanma ilk iş olarak İspanyolların elindeki Tunus seferine çıktı. Tunus kolayca alınarak Beylerbeyilik haline getirilmiştir.

Not: Tunus'un fethi hem İspanyol-Osmanlı savaşlarını, hem de İspanyolların Kuzey Afrika da ki işgal politikalarını sona erdirmiştir.

5- Fas Sultanlığının Osmanlı Himayesine Alınması

Fas'ta taç kavgaları başlamıştı. Bir kısım Faslılar Portekiz kralından, bir kısmı da Osmanlı Padişahından yardım istediler. Sokullu, Cezayir Beylerbeyi Ramazan Paşa'yı Fas üzerine gönderdi. Portekizliler ile yapılan **Vadi-üs Sebil Savaşı'yla** Portekizlilere çok ağır bir darbe vurularak Fas Osmanlı himayesine alındı. (1577)

6- Sokullu'nun Kanal Projeleri

a- Don -Volga Kanal Projesi'nin Amaçları:

- Orta Asya Türkleri ile ilişki kurmak
- Rusya'nın güneye inmesini ve büyümesini önlemek
- Donanmayı Hazar denizine geçirerek İran'ı doğudan sıkıştırmak
- İpek yolunun canlanmasını sağlamak

Don ve Volga nehirlerinin birbirlerine yaklaştığı yerde 10 km lik kanal açılması için çalışmalar başladı (1569). Ancak Rusya'nın saldırıları, Kırım hanının projeye destek vermemesi yüzünden proje yarım kalmıştır.

b- Süveyş Kanalı Projesinin Amaçları

- Akdeniz ticaretini canlandırmak
- Portekiz'in Hint Okyanusundaki faaliyetlerini önlemek
- Güney Asya'daki Müslümanlar üzerinde Avrupalı devletlerin baskısını kaldırmak

İlk kez Yavuz döneminde, gündeme gelen Akdeniz ile Kızıl Deniz'in birleştirilmesi projesi yeniden düşünülmüş ama gerçekleştirilememiştir.

7-Sokullu'nun Ölümü (1579)

Sokullu, III. Murat döneminde eski itibarını kaybetti ve öldürüldü.

Not: Sokullu'nun ölümü ile Osmanlı Devletin de Yükselme Dönemi sona ermiş ve Duraklama Dönemi başlamıştır.

AVRUPA'DA YENİLİKLER

YENİ BULUŞLAR VE SONUÇLARI

1-Barutun ve Top

Barut ilk olarak Çinliler tarafından eğlencelerde havai fişek olarak kullanılmıştır. Sonra Türkler ve Araplar tarafından kullanılan barut, Haçlı Seferleri sırasında Müslümanlardan öğrenilerek Avrupa'ya taşındı. Fatih'in yaptırdığı topların gücünü gören Avrupalı krallar, topları derebeylerine karşı kullandılar. Böylece feodalite rejimi (Derebeylik) ortadan kaldırılmış, mutlak krallıklar güçlenmiştir.

2-Kağıt ve Matbaa

Çinliler ve Türkler ipek ve pamuktan kağıt yapıyorlardı. Avrupa da ipek ve pamuk az olduğu için kağıt yapımı pahalıya patlıyordu. Avrupalıların paçavra ve selülozdan kağıt yapmaları üzerine, kağıt ucuzlamıştır.

Matbaaya benzeyen aletleri ilk olarak Çinliler ve Uygur Türkleri kullanmıştır. Ancak modern matbaanın ilk mucidi Alman Jan Gutenberg'dir.

Avrupa'da ucuz kağıt yapılması ve matbaanın bulunması şu yeniliklere neden olmuştur:

a-Kitaplar ucuzladı halk kitap okuma imkanı elde etti.
b-Avrupa'da okuma yazma oranı yükseldi.
c-Bilim ve kültür yayıldı.
d-İnsanların kültür seviyelerinin artması hayata bakış açılarını olumlu yönde değiştirdi.
e-Rönesans, Reform'un başlamasına neden oldu.

3-Pusula

İlk olarak Çinliler tarafından kullanılan pusula Haçlı Seferleri sırasında Müslümanlardan alınarak Avrupa'ya götürülmüştür. Kriskof Kolomb'un, pusulanın sapma açısını düzeltmesi ile okyanuslarda seyahat daha güvenli hale geldi. Bunun sonucunda Avrupalı denizcilerin korkmadan denizlere açılması üzerine, Coğrafi Keşifler olmuştur.

COĞRAFİ KEŞİFLER VE SONUÇLARI

XV. yüzyıl sonlarında Avrupalıların bilinmeyen ülkeleri bulmak için yaptıkları gezilere "Coğrafi Keşifler" adı verilir.

A- Nedenleri

☺İpek ve baharat yollarının Müslümanların elinde bulunması
☺Coğrafya bilgisinin ilerlemesi
☺Pusulanın kullanılması
☺Okyanusa dayanıklı gemilerin yapılması
☺Cesur gemicilerin yetişmesi

B- Yapılan Keşifler

a-Ümit Burnu'nun Keşfi (1487)

Portekizli Bartelmi Diyaz tarafından bulundu.

b-Hint Deniz Yollarının Keşfi (1498)

Portekizli denizci Vasko dö Gama Ümit Burnu'nu geçerek Hindistan'a ulaştı ve Hint Deniz Yolu'nu keşfetti.

c-Amerika'nın Keşfi (1506)

Kristof Kolomb, Amerika'nın Bahama adalarına ulaşmış ise de burayı Hindistan da ki adalar zannetti (1492). İtalyan denizci Ameriko Vespuçi, buranın yeni bir kıta olduğunu dünyaya ilan etti. Bu kıtaya Amerika adı verildi.

d-Dünya'nın Dolaşılması (1522)

Portekizli denizciler Macellan ve Del Kano, dünya turuna çıktılar. Macellan'ın ölmesi üzerine Del Kano Dünya turunu tamamlayarak Dünya'nın yuvarlak olduğunu kanıtladı.

C- Sonuçları

☼Avrupa'nın ekonomik seviyesi yükseldi bu durum Rönesans'ın başlamasına neden oldu.
☼Avrupalılar keşfedilen yerlerde sömürge imparatorlukları kurdular.
☼Yeni ticaret yolları bulunduğu için Doğu ticaret yolları ve Akdeniz limanları önemini kaybetti.
☼Ticaretle uğraşan burjuvalar zenginleştiler.
☼Hristiyanlık dini yayıldı.
☼Dünyanın yuvarlak olduğu anlaşıldı.
☼Din adamlarına olan güven azaldı.
☼Yeni bitki ve hayvan türleri Avrupa'ya taşındı.
☼Amerika'nın eski medeniyet merkezi olduğu anlaşıldı.
☼Sömürgecilik başlamıştır (İspanyol ve Portekizliler ilk sömürgeleri kurdular)

RÖNESANS

XV. ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da edebiyat, sanat ve bilim alanındaki gelişmelere "Rönesans" denir.

A-Nedenleri

☺Kağıt ve matbaanın kullanılması ile düşünce iletişim ve haberleşmenin kolaylaşması
☺Coğrafi keşiflerden sonra Avrupa'da zengin ve sanattan zevk alan bir sınıfın ortaya çıkması
☺Sanatçıları koruyan kişilerin ortaya çıkması (Mesen)
☺İstanbul'un fethinden sonra bir çok bilim adamının İtalya'ya giderek orada çalışmalarda bulunması

Rönesans ilk olarak İtalya'da edebiyat alanında başlamış, Mikelanjelo, Leonardo da Vinci gibi büyük sanatçılar yetişmiştir. Rönesansın İtalya'da başlamasında, İtalya'nın coğrafi önemi, ekonomik durumunun iyi olması ve İtalya'nın tarihsel önemi etkili olmuştur. İngiltere'de Shakesper, İspanya'da Servantes, Almanya'da Röklen, Erasmus eserler vermiştir.

B-Sonuçları

☼Küçük kan dolaşımı bulundu.
☼Çağdaş Avrupa'nın temelleri atıldı.
☼Reform ve sanayi inkılabına zemin hazırladı.
☼Rönesans mimarisi adı verilen yeni bir mimari tarz ortaya çıkmıştır.
☼Skolastik düşünce etkisini iyice azalttı. Deney ve gözleme dayalı pozitif düşüncenin ortaya çıkmasına zemin hazırladı.
☼Bilim ve teknikteki gelişmeler hızlandı.

Not 1- Bu döneme kadar bilim, sanat ve medeniyet alanlarında İslam ülkeleri öncülük yaparken Rönesans hareketi ile Avrupa ülkeleri ön plana çıkmıştır.

2- Eski Roma, Yunan ve Latin edebiyatının incelenmesi sonucu, bu edebiyat kolu ile uğraşan gruba "hümanist", bu edebi akıma da "hümanizma" adı verilmiştir.

REFORM

XVI. yüzyılda Hristiyanlığın Katolik mezhebinde yapılan bazı düzenlemeler ve değişikliklerdir.

A-Nedenleri

☺Katolik kilisesinin bozulması
☺Hümanistlerin kiliseyi ve din adamlarını eleştirmeleri
☺Endülüjans sorunu (papazların halktan günahlarından kurtulması için para alması)
☺Kağıt ve matbaanın etkisi
☺İncil'in değişik dillere çevrilmesi
☺Rönesans ile doğan özgür düşünce ortamının etkisi
☺Halkın yokluk çekerken din adamlarının lüks içinde yaşaması

Martin Luther, Katolik kilisesinin yanlışlıklarını 95 maddelik eleştiri metni yayınlayarak ortaya koydu. Böylece ilk olarak Reform Almanya'da başlamıştır. Papa X. Leon tarafından aforoz edildi. Alman İmparatoru V. Karl ile Protestanlar arasında 25 yıl süren mezhep savaşları yapıldı. 1555 Ogsburg Anlaşması ile Protestan kilisesi Alman İmparatoru tarafından tanındı. Fransa kralının yayınladığı Nant Fermanı ile Kalvenizm, Fransa'da resmen tanınmıştır (1598).

B-Sonuçları

☼Kilise otoritesi zayıfladı
☼Papaya duyulan güven azaldı
☼Katolik kilisesi kendini yenilemek zorunda kaldı
☼Skolastik düşünce tamamen yıkıldı.
☼Din ve devlet işleri birbirinden ayrıldı.
☼Almanya'da Protestanlık, Fransa'da Kalvenizm, İngiltere'de Anglikanizm mezhepleri ortaya çıktı.
☼İlk kez laik eğitim kurumları açılmaya başlandı.
☼Mezhep kavgaları başlamıştır.
☼Engizisyon mahkemeleri kuruldu.

AYDINLANMA ÇAĞI

Avrupa'da 18. yüzyılda ortaya çıkmış, bilim ve düşünce alanında meydana gelen bir atılım dönemidir.

Sonuçları

☼Newton fizik ve matematik alanında çalışmalar yaptı.
☼Kopernik Dünya'nın Güneş etrafında dolaştığını ispatlamıştır.
☼Galile Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatladı.
☼Dekart geometriyi geliştirmiştir.
☼Mozart, Bah gibi ünlü besteciler yetişmiştir.
☼Jan Jak Russo baskıcı düşüncelere karşı çıkarak demokrasinin doğmasında katkıda bulunmuştur.
☼Pek çok düşünce sistemi değişmiş yerini akılcı düşünce almıştır.
☼Aydınlanma Çağı'ndaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler Sanayi İnkılabının temellerini oluşturmuştur.

SANAYİ İNKILABI

18. yüzyılın sonlarında ilk olarak İngiltere'de başlayıp, tüm dünyaya yayılan teknolojik gelişmelere "Sanayi İnkılabı" denir.

Sonuçları

☼İnsan gücünün yerini makine gücü almış, küçük imalathaneler yerlerini büyük fabrikalara bıraktı
☼Üretim arttı ve işçi sınıfı ortaya çıktı.
☼Hammadde ve Pazar arayışı başlamış buda sömürgeciliği daha da hızlandırmıştır.
☼Pazar ve hammadde arayışı, devletler arası rekabete, bu rekabet bloklaşmaya, neticede I. ve II. Dünya savaşlarına neden olmuştur.
☼Sanayileşmeye paralel olarak yeni düşünce akımları ortaya çıktı. (Kapitalizm, sosyalizm, Liberalizm)
☼Yeni kanalların açılması (Panama ve Süveyş Kanalı) ticareti canlandırdı.
☼Köylerden şehirlere nüfus akını başladı.

OSMANLI - İRAN İLİŞKİLERİ

Fatih, Akkoyunlular ile Otlukbeli Savaşı'nı yaparak Akkoyunluları yenmişti. Bu yenilgiden sonra zayıflayan Akkoyunlu topraklarında Safevi Devleti kuruldu. Yavuz Sultan Selim Çaldıran Savaşı ile Safevi Devletine büyük bir darbe vurdu. Kanuni de Safeviler üzerine üç sefer düzenleyerek Amasya Antlaşması'nı imzaladı ve iki devlet arasında barış dönemi başladı. 1577 yılında tekrar başlayan savaşlar, Kasr-ı Şirin Antlaşması'nın imzalanmasına kadar devam etti.

1) III. Murat Dönemi Osmanlı- İran İlişkisi

İran'daki karışıklardan yararlanmak isteyen III. Murat, Sokullu Mehmet Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen Lala Mustafa Paşa'yı İran üzerine gönderdi. Mustafa Paşa, Tebriz, Gürcistan, Azerbeycan'ı aldı. Zor durumda kalan İran ile İstanbul (Ferhat Paşa) Antlaşması imzalandı (1590).

İstanbul Antlaşması'nın Önemi :

- Azerbeycan, Gürcistan, Dağıstan Osmanlı Devleti'nde kaldı. Böylece Osmanlı sınırı doğuda Hazar Denizi'ne kadar genişledi.
- Osmanlı Devleti, doğuda en geniş sınırlara ulaştı.

2) 1603 - 1611 Osmanlı - İran Savaşları

İran Şahı Şah Abbas, Ferhat Paşa Antlaşması ile kaybettiği yerleri geri almak için Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Şah Abbas kaybettiği yerleri geri aldı. Celali isyanları ile uğraşan Osmanlı Devleti, İran ile Nasuh Paşa Antlaşmasını imzaladı (1611). Bu antlaşma ile İran, Osmanlıya her yıl 200 deve yükü ipek verecekti.

Nasuh Paşa Antlaşmasının Önemi :

- Osmanlı Devleti Ferhat Paşa Antlaşması ile aldığı yerleri geri kaybetmiştir.

3) 1617- 1618 Osmanlı - İran Savaşları

İran'ın vaat ettiği ipeği vermemesi üzerine savaş tekrar başladı. İran'ın isteği ile Serav Antlaşması imzalandı (1618). Bu antlaşmaya göre İran, Osmanlıya her yıl 100 deve yükü ipek ödemeyi kabul etti.

4) 1622-1639 Osmanlı – İran Savaşları

Bu savaşlar İran'ın Bağdat'ı işgal etmesi üzerine başladı. İran, Irak'ı ele geçirip Mardin'e kadar ilerledi. IV. Murat İran üzerine iki sefer düzenledi. Bunlardan ilki olan Revan Seferi ile Doğu Anadolu, Bağdat Seferi ile Irak geri alınmıştır. Bu arada Şah Abbas'ın ölmesi üzerine, İranlılar barış istediler. İki devlet arasında Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalandı.

Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639)

Maddeleri:

- Azerbeycan ve Revan İran'a bırakıldı.
- Bağdat Osmanlı Devleti'nde kaldı.
- Zağros Dağları iki ülke arasında sınır kabul edildi.

Önemi:

- Bu antlaşma ile bugünkü Türkiye – İran sınırı büyük ölçüde çizilmiştir.

OSMANLI - AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

Kanuni döneminde yapılan Mohaç Meydan Savaşı sonucunda Osmanlı – Avusturya sınır komşusu olmuş ve böylece iki ülke arasında ilişkiler başlamıştı.

1) 1593-1606 Osmanlı –Avusturya Savaşları

Nedenleri:

- Avusturya'nın, Osmanlı Devleti'ne vermesi gereken vergiyi, ödememesi,
- Avusturya'nın Erdel, Eflak ve Boğdan'ı Osmanlıya karşı kışkırtması

III. Murat zamanında başlayan savaşlar III. Mehmet döneminde de devam etti. III. Mehmet ordunun başında sefere çıktı. Avusturya ile yapılan Haçova Meydan Savaşı ile Avusturya ordusu bozguna uğratıldı (1596). Osmanlı ordusu Eğri, Kanije, Estergon'u ele geçirdi.

Avusturyalılar Kanije'yi geri almak için harekete geçtiler. Kale, Tiryaki Hasan Paşa tarafından savunuldu. Hasan Paşa Avusturya'yı bozguna uğrattı.

Avusturya'ya yardım eden eflak Boğdan beyleri tekrar itaat altına alındı.

I. Ahmet döneminde İran tehlikesi ve Celali isyanları devleti güç durumda bıraktı. Bunun üzerine Avusturya ile Zitvatoruk Antlaşması imzalandı .

Zitvatoruk Antlaşması (1606)

Maddeleri:

- Eğri, Estergon, Kanije kaleleri Osmanlı da kalacak
- Avusturya artık Osmanlıya vergi ödemeyecek
- Avusturya Kralı, protokol bakımından Osmanlı padişahına eşit sayılacak

Önemi:

- Bu antlaşma ile Osmanlı Devletinin İstanbul Antlaşması ile Avusturya üzerinde kurduğu üstünlüğü sona erdi.

2) 1662-1664 Osmanlı – Avusturya Savaşları

Avusturya'nın Osmanlı'ya isyan eden Erdel Beyine yardım etmesi üzerine Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, Avusturya'ya savaş açtı. Fazıl Ahmet Paşa, Uyvar Kalesini alarak Avusturya ile Vasvar Antlaşması'nı imzaladı

Vasvar Antlaşması (1664)

Maddeleri:

- Uyvar Osmanlı'ya bırakılacak
- Avusturya Erdel'in iç işlerine karışmıyacak
- Avusturya, Osmanlı'ya savaş tazminatı ödeyecek

Önemi:

- Avusturya'dan toprak kazanılan son anlaşmadır. Son kez savaş tazminatı alınmıştır.

OSMANLI – LEHİSTAN İLİŞKİLERİ

1) II. Osman Dönemindeki İlişkiler

Lehistan'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı Boğdan'ın iç işlerine karışması üzerine sefere çıkan II. Osman Hotin Kalesi'ni kuşattı. Ancak yeniçerilerin disiplinsizliği yüzünden alınamadı ve Avusturya ile Hotin Antlaşması imzalandı .

Hotin Antlaşması (1621)

Maddeleri:

- İki taraf birbirinin topraklarına saldırmayacak
- Lehistan, Osmanlı'ya bağlı Kırım Hanlığı'na vergi vermeye devam edecek

Not: II. Osman Hotin Seferi'nden sonra Yeniçeri Ocağı'nı kaldırma fikrini ilk kez ortaya atmıştır. II. Osman bu fikri duyan yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

2) IV. Mehmet Dönemindeki İlişkiler

Lehlilerin Osmanlı'ya bağlı Ukrayna Kazaklarına saldırmaları üzerine savaşlar tekrar başladı. IV. Mehmet ve Fazıl Ahmet Paşa ordunun başında sefere çıkarak Leh ordusunu yenmiştir. Bunun üzerine Lehliler ile Bucaş Antlaşması imzalandı.

Bucaş Antlaşması (1672)

Maddeleri:

- Podolya Osmanlı'ya bırakılacak
- Lehistan Osmanlı'ya vergi verecek
- Lehistan Ukrayna dan çekilecek

Önemi:

- Bu antlaşma, Osmanlı Devletinin topraklarına toprak kattığı son antlaşmadır.
- Osmanlı Devleti batıda en geniş sınırlara ulaştı.

OSMANLI – VENEDİK İLİŞKİLERİ

Osmanlı-Venedik ilişkileri 17. yüzyılda Girit adası yüzünden bozuldu.

Nedenleri:

- Girit teki korsanların Osmanlı gemilerine saldırması
- Girit'in önemli bir konumda bulunması

Osmanlı Devleti Venedik'e savaş açarak adayı kuşattı (1645). Girit'in Hanya Kalesi ele geçirildi. Arkasından Kandiye kuşatıldı. Kalenin kuşatılması uzun süre devam etti. Nihayet Fazıl Ahmet Paşa, Kandiye Kalesi'ni de ele geçirdi. Böylece Girit'in fethi tamamlanmış oldu (1669). Böylece Doğu Akdeniz ve Çanakkale Boğazının güvenliği sağlandı.

Not 1: Girit adası kuşatması, Osmanlı Devleti'nin en uzun süreli deniz kuşatmasıdır.

Not 2: Girit fethinin uzaması Osmanlı donanmasının ne kadar gerilediğini gösterdi.

II. VİYANA KUŞATMASI (1683-1699)

Katolik Avusturya Kralı I. Leopold, Protestan Macarları mezhep değiştirmeye zorluyordu. Macarlar Tököli İmre önderliğinde isyan ederek Osmanlı Devleti'nden yardım istediler.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, padişah IV. Mehmet'i ikna ederek Avusturya meselesini halletmek için Avusturya üzerine sefere çıktı ve Viyana'yı kuşattı (1683).

Viyana kuşatmasının uzun sürmesi üzerine Papa'nın desteği ile Avusturya, Almanya ve Lehistan'dan oluşan bir ordu oluşturuldu. Bu ordu, Tuna nehrini tutmakla görevli Kırım Hanı'nın ihaneti üzerine, Osmanlı ordusunu arkadan vurdu. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Alamandağı Meydan Savaşı'nı kaybederek Belgrad'a çekildi. Merzifonlu, padişahın emri ile burada idam edildi.

Kutsal İttifak'ın Kurulması

Bu durumdan yararlanmak isteyen Papa'nın gayretleriyle Avusturya, Lehistan, Venedik, Rusya ve Malta kuvvetlerinden oluşan "Kutsal İttifak" kuruldu. Bu ittifak karşısında Osmanlı ordusu başarısız oldu.

Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa'nın padişahı ikna etmesi sonucu, Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşmasını imzaladı.

Karlofça Antlaşması (1699)

Maddeleri:

- Temeşvar ve Belgrad hariç tüm Macaristan ve Erdel Avusturya'ya bırakılacak
- Podolya, Ukrayna Lehistan'a bırakılacak
- Mora, Dalmaçya kıyıları Venedik'e bırakılacak
- Antlaşma 25 yıl geçerli olacak

Rusya ile de Karlofça Antlaşmasını tamamlayıcı İstanbul Antlaşması imzalandı.

İstanbul Antlaşması (1700)

Maddeleri:

- Azak kalesi Rusya'ya bırakılacak
- Rusya, İstanbul'da daimi elçi bulundurabilecek
- Rus Hristiyanları kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebilecek.

Sonuçları:

- Türklerin Avrupa karşısında Malazgirt Savaşı ile başlayan ilerleyişi durmuş, Sakarya Meydan Savaşı'na kadar süren geri çekilme süreci başladı.
- Osmanlı Devleti ilk defa toprak kaybetti.
- Rusya, Azak kalesini alarak Karadeniz'e inme fırsatı buldu.
- Osmanlı Devletinde duraklama dönemi sona erdi, gerileme dönemi başladı.
- Osmanlıların Orta Avrupa egemenliği sona erdi.

Not: Rusya ile yapılan ilk resmi antlaşma Bahçesaray Antlaşmasıdır (1681).

17. YÜZYILDAKİ İÇ İSYANLAR

1- Merkez (İstanbul) İsyanları

Bu isyanlar genellikle kapıkulu ve yeniçeriler tarafından çıkarılmıştır. İstanbul'da çıkan bu isyanlara bazen halk ve ulema da katılmıştır.

Nedenleri:

- Cülus bahşişlerinin ödenmemesi
- Yeniçerilere üç ayda bir ödenen ulufenin geciktirilmesi ve ayarı düşük akçe ile ödenmesi.
- Kapıkulu teşkilatının bozulması
- Kapıkullarının menfaatlerine ters düşen padişah ve devlet adamlarını görevlerinde uzaklaştırmak istemeleri

Sonuçları:

- Bu isyanlar devlet merkezinde huzur ve güvenin bozulmasına yol açmıştır.
- Devlet adamları devlet otoritesinin sağlanabilmesi için sert önlemler almışlardır.
- Askeri isyanlar sonucunda ilk defa bir Osmanlı padişahı öldürülmüştür. Bu durum yeniçerilerin devlet içindeki gücünü artırmış, padişahların yönetimdeki etkinliğini azaltmıştır.

2- Celali İsyanları

Yavuz döneminde Anadolu'da Bozoklu Celal isimli birisi isyan etti. Bu isyan Yavuz tarafından bastırıldı. Bundan sonrada Anadolu'da çıkan isyanlara Celali İsyanları denmiştir.

Nedenleri:

- Tımar sisteminin bozulması,
- Halktan alınan vergilerin artırılması,
- Ekonomik durumun bozulması
- Merkezi otoritenin zayıflaması ve devlet adamlarının yetersizliği
- Haçova Meydan Savaşı'ndan kaçan askerlerin Anadolu'ya gitmesi

Sonuçları:

- Anadolu'da huzur ve güven bozuldu. Köyden kente göçler oldu.
- Anadolu'da can ve mal güvenliği kalmadı. Halkın devlete güveni azaldı.
- Anadolu'da ekonomik hayat durgunlaşmış, üretim azalmıştır. Vergiler toplanamadığı için devletin gelirleri azalmıştır.
- Osmanlı Devleti, Avusturya ve İran ile yaptığı savaşlarda zor duruma düştü.

Not: Celali isyanlarının dini bir yönü olmadığı gibi isyancılar devlet düzenini değiştirmeyi de amaçlamamışlardır.

3- Eyalet İsyanları

XVII. yüzyılda devlet otoritesinin zayıflaması bazı eyaletlerde isyanların çıkmasına neden oldu. Bu isyanlar bazen eyaletlerin başındaki yöneticiler, bazen de bu yöneticilerin tutumu üzerine reaya tarafından çıkarıldı.

Ayrıca Yemen, Bağdat, Kırım, Eflak, Erdel, Boğdan eyaletlerinde çıkan isyanlar da devleti uzun süre uğraştırmıştır.

17. YÜZYILDAKİ ISLAHAT (YENİLİK) HAREKETLERİ

II. Osman (Genç Osman)

17. yüzyılda ıslahat yolunda ilk ciddi adımı Genç Osman atmıştır. Genç Osman'ın ıslahatları şunlardır:

1- Şeyhülislam'ın fetva vermek dışındaki yetkilerini elinden aldı. Böylece ilmiye sınıfının devlet işlerine karışmasını önlemiştir.

2- Maliyeye önem verdi. Din adamlarına ve askerlere fazladan verilen paraları kesti.

3- Genç Osman, saray dışı evlilik yaparak sarayı halka açmaya çalışmıştır. Genç Osman bu yönü ile sosyal alanda ıslahat yapan ilk padişahtır.

4- İlk kez Yeniçeri Ocağını kaldırmayı düşünmüştür. Bunu haber alan yeniçeriler Genç Osman'ı öldürmüşlerdir.

IV. Murat

1- İçki, tütün, gece sokağa çıkma yasağı getirmiştir.

2- Koçi Bey'e duraklamanın nedenleri ve çareleri ile ilgili Koçi Bey Risalesi'ni hazırlattı.

3- Kuvvet ve şiddet yoluyla devlet otoritesini yeniden sağlamıştır.

4- Yeniçeri ve sipahi zorbalarını ortadan kaldırdı. Bu durum İstanbul'da asayiş ve güvenliğin yeniden kurulmasını sağladı.

5- İran üzerine iki sefer düzenledi. Bu seferler sırasında Anadolu'daki Celaliler ortadan kaldırılmış, emniyet ve güvenlik sağlanmıştır.

6- Tımarlar eskiden olduğu gibi savaşlarda yararlılık gösterenlere verilmiştir.

Islahatçı Sadrazamlar

a-Kuyucu Murat Paşa

I. Ahmet devrinde sadrazam olmuştur. Celali isyanlarına karşı sert tedbirler aldı. Bunun için bir çok isyancıyı idam ettirdi.

b-Tarhuncu Ahmet Paşa

IV. Mehmet zamanında sadrazam oldu. Tarhuncu Ahmet Paşa'nın ıslahatları şunlardır:

1- Hazineye borcu olan kişilerden bu borçları tahsil etti.

2- Bütçe açığının saray masraflarının çokluğundan ve lüzumsuz harcamalardan kaynaklandığını görerek bunları azaltmaya çalıştı.

3- Osmanlıda ilk defa resmi devlet bütçesini hazırladı.

4- Divan üyeleri ve bazı yöneticilerden hazineye para aktardı.

Çıkarı elden giden kimselerin faaliyetleri sonucunda, Tarhuncu Ahmet Paşa idam edilmiştir.

c- Köprülü Mehmet Paşa

Valide Turhan Sultan'ın teklifi üzerine, Köprülü Mehmet Paşa bazı şartlar karşılığında sadrazam olmayı kabul etmiştir. Böylece şart koşarak sadrazam olan ilk kişi olmuştur. Faaliyetleri:

1- İlk iş olarak ilmiye sınıfı ile uğraştı. Ulemaya nasihatlarda bulundu.

2- Devletten haksız yere alınan paraları kesti.

3- Erdel'deki isyanı bastırdı.

4- Savaştan kaçan yeniçerileri cezalandırdı.

5- Devletin gelir ve giderlerini dengeleyerek maliyeyi düzenledi.

6- Devlet kadrolarına işin ehli olan kişileri atadı.

7-Çanakkale Boğazındaki Venedik ablukasını kaldırdı.

8-Venedikliler tarafından işgal edilen İmroz, Limni'yi geri aldı.

d- Köprülü Fazıl Ahmet Paşa

Babası Köprülü Mehmet Paşa'dan sonra sadrazam oldu.

1- Maliyeye önem vererek bütçe açığını kapattı.

2- Orduyu disiplin altına aldı.

3- Venediklilerden Girit adasını aldı.

4- Avusturya'dan Uyvar kalesini alıp, Vasvar Antlaşmasını imzaladı.

5- IV. Mehmet ile Lehistan seferine çıkarak Bucaş Antlaşmasını imzaladı.

17. yüzyılda köprülüler ailesinden sadrazamlık makamına getirilen diğer devlet adamları şunlardır:

e- Merzifonlu Kara Mustafa Pş.

II. Viyana kuşatmasındaki başarısızlığı yüzünden idam edildi.

f- Köprülü Fazıl Mustafa Paşa

ğ- Amcazade Hüseyin Paşa

Kutsal İttifak savaşlarına son vererek Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarını imzaladı.

Islahatların Özellikleri

1- Bu dönem ıslahatları gelişme aşaması bulamamış düşünce aşamasında kalmıştır.

2- Kuvvet ve şiddet yolu ile ülkede asayişin sağlanması yoluna gidilmiştir.

3- Islahatlarda Avrupa örnek alınmamıştır.

4- Yeniçeri, ulema ve halkın tepkisi ile karşılaşmıştır.

5- Yönetim, hukuk ve teknik alanlarda ıslahat yapılmamıştır.

6- Duraklamaya çözüm olmadı.

7- Islahatların ağırlık noktasını ordu ve ekonomi oluşturur.

8- Islahatların öncülüğünü padişah ve devlet adamları yapmış ve ıslahatlar şahıslara bağlı kalmıştır.

Osmanlı-Rus Savaşı ve Prut Antlaşması (1711)

Nedenleri:
1-Kuzeyde Batlık Denizi'ne açılmak isteyen Rus Çarı I. Petro, İsveç Kralı XII. Şarl'ı Poltova Savaşı'nda yendi. Rusya kaçan İsveç kralını yakalama bahanesi ile Osmanlı topraklarına girdi.
2-Petro'nun Osmanlıya bağlı Eflak ve Boğdan beylerini Osmanlıya karşı kışkırtması
3-İsveç Kralı Şarl'ın Osmanlı padişahını Rusya'ya karşı kışkırtması
4-Osmanlı Devleti'nin İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya kaptırdığı yerleri geri almak istemesi

Bu nedenler ile Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş açtı (1711). Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa, Rus ordusunu Prut nehrinde kıstırdı. Zor durumda kalan Petro barış istemek zorunda kaldı. Yeniçeri askerlerine güvenemeyen Baltacı Mehmet Paşa, Rus ordusunu yok etmek yerine, onlar ile Prut Antlaşması'nı imzaladı (1711).

Prut Antlaşmasının Maddeleri :
1-İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya bırakılan Azak kalesi ve çevresi Osmanlı Devleti'ne geri iade edilecek,
2-Rusya, İstanbul'da daimi bir elçi bulunduramayacak,
3-Rusya, Lehistan'ın iç işlerine karışmayacak
4-İsveç kralı serbestçe ülkesine dönebilecek,

Prut Antlaşmasının Önemi:
●Osmanlı Devleti İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya kaptırdığı yerleri geri aldı.
●Prut Antlaşmasındaki başarı, Karlofça Antlaşması ile kaybedilen yerlerin geri alınabileceği umudunu artırmıştır.

Osmanlı-Venedik-Avusturya Savaşları Pasorofça Antlaşması (1715-1718)

Nedenleri:
1-Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşması ile Venedik'e kaptırdığı yerleri, geri almak istemesi,
2-Venediklerin baskısı altında ezilen Mora halkının Osmanlıdan yardım istemesi,
3-Venediklilerin Osmanlı ticaret gemilerine saldırmaları,

Osmanlı Devleti Venedik'e savaş ilan etti. Sadrazam Silahtar Ali Paşa kısa sürede Mora'yı Venediklilerden geri aldı. Osmanlı Devleti'nin bu başarısından korkan Avusturya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Osmanlı Devleti, yeniçerilerin disiplinsizliği yüzünden Avusturya karşısında başarılı olamadı. Avusturya Belgrat'ı ele geçirerek Sırbistan üzerine yürüdü. Yeni sadrazam Damat İbrahim Paşa, Avusturya ve Venedik ile Pasarofça Antlaşması imzalandı (1718).

Pasarofça Antlaşmasının Maddeleri:
1-Eflak'ın batısı, Belgrat, Sırbistan'ın kuzeyi Avusturya'ya bırakılacak
2-Mora Yarımadası, Osmanlılara bırakılacak
3-Arnavutluk, Hersek ve Dalmaçya kıyıları Venedik'e bırakılacak,
Pasarofça Antlaşmasının Önemi :
● Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nde Lale Devri başladı.
●İlk kez Çelebi Mehmet zamanında başlayan Osmanlı-Venedik Savaşları kesin olarak sona erdi.
●Karlofça Anlaşmasında kaybedilen Mora geri alındı. Ancak Belgrat Avusturya'ya bırakıldı. Yeni toprakların kaybedilmesi üzerine Osmanlı Devleti dış politikasını değiştirmiş savunmaya yönelik bir politika izlemeye başlamıştır.

Osmanlı-Rusya-Avusturya Savaşları ve Belgrat Antlaşması (1736-1739)

Nedenleri:
1-Rusya'nın Lehistan'ın iç işlerine karışması
2-Pasarofça Antlaşmasından sonra Rusya ile Avusturya arasında gizli bir ittifak kurulması
3-Rusların Kırım'a girmeleri ve Bahçesaray'ı yakıp yıkmaları,
4-Osmanlı-İran Savaşlarında Kırım Hanının Osmanlıya göndereceği yardımın Rusya tarafından engellenmesi

Bu nedenler ile savaş başladı. Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya'ya karşı başarılar kazandı. Fransa'nın da arabuluculuk etmesi sonucunda Avusturya ve Rusya ile ayrı ayrı Belgrat Antlaşması imzalandı (1739).

Belgrat Antlaşmasının Maddeleri:
1-Ruslar savaşta aldıkları yerleri geri verecek
2-Azak kalesi Ruslarda kalacak ancak Ruslar bu kaleyi yıkacak
3-Rusya, Karadeniz ve Azak Denizinde savaş gemisi ve tersane bulunduramayacak
4-Avusturya, Pasarofça Antlaşması ile aldığı yerleri geri verecek (Banat hariç)

Belgrat Antlaşmasının Önemi :
●Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda imzaladığı son kazançlı antlaşmadır.
● Karadeniz'in Türk gölü olduğu son kez kabul edilmiştir.
●Fransızları arabuluculuğundan dolayı Fransızlara verilen kapitülasyonlar sürekli hale getirildi (1740).
● Bu başarıda Humbaracı Ahmet Paşa'nın askeri alandaki ıslahatları etkili olmuştur.
● Osmanlı Devleti, Pasarofça Antlaşması ile Avusturya'ya kaptırdığı yerleri (Banat hariç) geri aldı.

Osmanlı-Rus Savaşı ve Küçük Kaynarca Antlaşması (1768-1774)

Nedenleri:
1-Rus Çariçesi II. Katerina'nın Kırım'ı, Kafkasları ele geçirmek istemesi,
2-Rus Çariçesi Katerina'nın Lehistan'daki taht mücadelelerine karışması üzerine, Lehlilerin Osmanlıdan yardım istemesi,

Baltık Denizi ve İngilizlerin de yardımı ile Cebelitarık'tan Akdeniz'e gelen Rus donanması Çeşme önlerinde Osmanlı donanmasını yakmıştır (Çeşme Bozgunu 1770). Kartal Meydan Muharebesinde 180 bin kişilik Osmanlı Ordusu, 30 bin kişilik Rus Ordusu karşısında ağır bir yenilgi aldı. Bu olayları duyan III. Mustafa kederinden ölmüştür. Tahta geçen I. Abdülhamit barış istemiş, Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır (1774).

Küçük Kaynarcanın Maddeleri:
1-Kırım bağımsız olacak
2-Rusya, Karadeniz'de donanma bulundurabilecek ve Rus ticaret gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecek,
3- Ruslara da kapitülasyonlar verilecek,
4-Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı verilecek
5-Rusya, Osmanlı Devletindeki Ortodoksların haklarını koruyacak

Küçük Kaynarca Antlaşmasının Önemi :
●Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda imzaladığı en ağır antlaşmadır.
●Ortodoksları himaye hakkını elde eden Rusya, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma fırsatı bulmuştur.
● İlk defa halkı Müslüman olan bir ülke Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır. (Kırım)
● Osmanlı Devleti ilk defa savaş tazminatı ödedi
● Karadeniz Türk gölü olmaktan çıkmıştır.
●Ruslar ilk kez kapitülasyonlardan yararlanmaya başladı.
● Balkanlar ve Boğazlar Rus tehdidine açık hale gelmiştir.

Osmanlı-Rusya-Avusturya Savaşları Ziştovi-Yaş Antlaşmaları (1787-1792)

Nedenleri:
1-Gizli antlaşma yapan Rusya ve Avusturya'nın, Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaşması
2-Rus Çariçesi II. Katerina bağımsız olan Rusya'ya girerek burayı işgal ettiğini duyurdu.

Bu nedenler ile I. Abdülhamit Rusya'ya savaş ilan etti. Avusturya Rusya'nın yanında savaşa girdi. Fransa'da ihtilal çıkması üzerine Avusturya, Osmanlı Devleti ile Ziştovi Antlaşmasını imzalayarak savaştan çekildi (1791). Bu antlaşma ile Avusturya aldığı yerleri geri vermiştir.

Ziştovi Antlaşmasının Önemi:
●Kanuni Devri'nde başlayan Osmanlı-Avusturya Savaşları kesin olarak sona ermiştir.

Ziştovi Antlaşmasından sonra yalnız kalan Rusya, Osmanlı Devleti ile Yaş Antlaşmasını imzalamıştır (1792).

Yaş Antlaşmasının Maddeleri:
1-Osmanlı Devleti Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul edecek,
2-Dinyester Irmağı iki ülke arasında sınır olacak

Yaş Antlaşmasının Önemi:
●Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin Yıkılış Dönemi başladı.
●Osmanlı Devleti, Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu resmen kabul etti.

Osmanlı-İran Savaşları

İran'daki karışıklardan yararlanmak isteyen Rusya İran'a saldırınca, Osmanlı Devleti de İran'a girdi. Fransa'nın araya girmesi sonucu, Rusya ile İstanbul Antlaşması (1724) imzalandı. Buna göre, İran'ın kuzeyi Rusya'ya, batısı Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır. Bu durumu kabul etmeyen İran Osmanlıya savaş açtı. Sonuçta Kerden (II. Kasr-ı Şirin Antlaşması) imzalandı (1746). Buna göre I. Kasr-ı Şirin Antlaşması esas alınmış ve Zağros Dağları sınır kabul edildi. Böylece günümüze kadar süren dostluk dönemi başlamıştır.

18. YÜZYIL ISLAHATLARI

Lale Devri Islahatları (1718-1730)	I. Mahmut'un Islahatları	III. Mustafa'nın Islahatları	I. Abdülhamit'in Islahatları	III. Selim'in Islahatları	18. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri
1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp, 1730 Patrona Halil İsyanı ile sona eren devire Lale Devri denir. Devrin Padişahı III. Ahmet, sadrazamı ise Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır. **Lale Devri Islahatları:** ●Avrupa'ya ilk kez geçici elçiler gönderildi. ●Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika ilk kez Türk matbaasını kurdu (1727). ●Yalova'da bir kağıt fabrikası kuruldu. ●Tulumbacılar Bölüğü adı ile ilk kez bir itfaiye bölüğü kuruldu. ●İstanbul'da bir kumaş fabrikası ve çini atölyesi kuruldu. ●İlk kez çiçek aşısı uygulandı. ●İstanbul'un çeşitli yerlerinde pek çok kütüphane açıldı. ●Pek çok doğu klasiği Türkçe'ye çevrildi. **Not 1:** Lale Devri Osmanlı Devleti'nde, batının üstünlüğünün kabul edildiği ve batının örnek alınarak ıslahatlar yapıldığı ilk dönemdir. **Not 2:** Lale Devri, bu dönemde devam eden Osmanlı-İran Savaşları hariç genelde barışçı bir politikanın benimsendiği devir olmuştur.	III. Ahmet'ten sonra tahta geçen I. Mahmut ilk iş olarak İstanbul'un asayişini yeniden sağladı. Patrona Halil ve arkadaşları yakalanarak idam edildi. **Islahatları:** ● Aslen bir Fransız olan Humbaracı Ahmet Paşa, Topçu ve Humbaracı ocaklarını modern usullere göre yeniden bir düzene soktu. ● Humbaracı Ahmet Paşa orduda bölük, alay, tabur sistemini kurdu. ● Avrupai tarzda subay yetiştirmek amacı ile "Kara Mühendishanesi" kuruldu. ● Maliyeyi düzeltmek amacı ile çalışmalar yapıldı.	●Fransız Baron dö Tott topçu ve istihkam askerlerini düzenlemeye çalıştı. Hafif ve hızlı toplar döküldü. ● "Sürat topçuları Ocağı" kuruldu. ●Haliç'te "Hendeshane" adıyla denizcilik ve topçuluk öğretimi yapılan yeni bir okul açıldı. ●Deniz subayı yetiştirmek amacıyla "Deniz Mühendishanesi" kuruldu. ●Maliye alanında da çalışmalar yapıldı. III. Mustafa devri 18. yüzyılda maliyenin en iyi durumda olduğu devirdir. Bu dönemde maliye açık vermemiştir.	●Sürat Topçuları Ocağını geliştirdi. ●Karadeniz ve Ege kıyılarında yeni tersaneler kuruldu. ●Ordunun subay ihtiyacını karşılamak için "İstihkam Okulu" açıldı. ●Askerlikle ilgili batı dillerindeki eserler Türkçe'ye çevrildi. ●Mali alanda da çalışmalar yapıldı. Temelde iç borçlanma esasına dayana "Esham Sistemi" kuruldu.	● Avrupai tarzda "Nizam-ı Cedit Ocağı" adı ile bir ordu kurdu. ●III. Selim Nizam-ı Cedit Ocağı'nın ihtiyacını karşılamak için "İrad-ı Cedit" adıyla ayrı bir hazine kurdurdu. ●Kara ve Deniz Mühendishanesi geliştirlerek, Mühendishane-i Berr-i Hümayun ve Mühendishane-i Bahr-ı Hümayun adı verildi. ●Batıdaki bilim, teknik ve siyasi alandaki gelişmeleri takip edebilmek amacıyla Londra-Paris-Viyana-Berlin gibi merkezlerde daimi elçilikler kuruldu. ●Fransızca okullarda ilk kez yabancı dil olarak okutulmaya başlandı. ●Yerli malı kullanımı için çaba harcandı. ●İlk devlet matbaası kuruldu. 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı'nın devam ettiği bir sırada, Nizam-ı Cedit Ordusunun İstanbul'da olmamasını fırsat bilen bazı yeniçeriler, ıslahatların önemini kavrayamayan halk kitlesini de yanlarına alarak Kabakçı Mustafa önderliğinde ayaklandılar. İsyancılar Nizam-ı Cedit kışlalarına basarak ocağı dağıttılar. III. Selim'i tahttan indirerek yerine IV. Mustafa'yı padişah ilan ettiler.	●17.yüzyıl ıslahatlarından farklı olarak Avrupa örnek alınmıştır. ● 18. yüzyıl ıslahatları 17. yüzyıl ıslahatlarına göre daha köklüdür. ●Askeri alanda ağırlıklıdır. ●Islahatlar, yapan kişilerin döneminde geçerli olmuş bir devlet politikası haline gelememiştir. ● Islahatlar, yeniçerilerin, halkın ve ulemanın tepkisiyle karşılaşmıştır. ●Yönetim ve hukuk alanında ıslahat yapılmamıştır. ● 17. yüzyıl ıslahatlarına göre daha başarılıdır ama devletin çöküşü önlenememiştir. ●Devlet adamları tarafından yapılmıştır.

Fransız İhtilali ve Sonuçları

Nedenleri:
1-Krallık rejiminin baskısı ve yönetimdeki bozukluk
2-Halkın; soylular, rahipler, burjuvalar ve köylüler olmak üzere sınıflara ayrılması
3-Fransız aydınlarından Monteskiyö, J.J. Russo, Volteir gibi filozofların etkisi
4-Amerika'da bağımsızlık mücadelesinin sonunda insan haklarıyla ilgili bir bildiri yayınlanası
5-İngiltere'de Manga Carta ile başlayan demokratikleşme sürecinin sonunda pek çok hak ve özgürlüklerin elde edilmesi
6-İngiltere ile yapılan Yedi Yıl Savaşlarının maliyeyi olumsuz yönde etkilemesi
7-Sarayda aşırı israf ve lüksün hüküm sürmesi
8-Giderleri karşılamak için halka ağır vergilerin konulması

1789'da Etajenaro Meclisi'nde halk, meclisin kontrolünü ele geçirdi. Kral meclisi basmak isteyince halk ayaklanmış. Bastil Hapishanesi'ni basarak siyasi suçluları serbest bırakmışlardır.

Sonuçları:
1-Eşitlik, hürriyet, adalet, egemenlik, demokrasi gibi kavramlar ortaya çıktı.
2-Yeni Çağ sona erdi, Yakın Çağ başladı.
3-Mutlak Monarşi yerine egemenliğin halktan geldiği ilkesi kabul edildi.
4-İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yayınlandı.
5-Avrupa devletleri Fransız İhtilali ile yayılan fikirlerin ülkelerine de sıçramaması için Fransa ile mücadele ettiler. (İhtilal Savaşları)
6-Milliyetçilik fikrinin yayılması sonucu çok uluslu imparatorluklar parçalandı.

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devletine Etkileri

İhtilal sonucunda yapılan milliyetçilik akımının etkisi ile Balkanlar'da önce Sırplar daha sonra Rumlar olmak üzere bir çok millet ayaklanma başlattı. Bunun sonucunda bütün Balkan ülkeleri Osmanlıdan koptu.

Fransız İhtilalinin Osmanlı Devleti'ne olumlu etkileri de olmuştur. En büyük etkisi demokratikleşme ve anayasacılık hareketlerinin Osmanlı toplumunda yayılmaya başlamasıdır. Yargı güvencesi, eşitlik, vatandaşlık hakları gibi demokrasinin temel ilkeleri önce Osmanlı aydınları daha sonra ise toplum arasında yayılmaya başladı.

Osmanlıda fermanların ilanında ve meşrutiyetin kabulünde etkili olmuştur.

Sırp ve Yunan İsyanları

A- Sırp İsyanı
Nedenleri:
1-Gerileme ve dağılma döneminde Avrupa'ya yapılan seferlerde Sırp topraklarının savaş alanı haline dönmesi
2-Osmanlı Devleti'nin merkezi idaresinin zayıflaması
3-Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik ve bağımsızlık ilkelerinin etkisi,
4-Avusturya ve Rusya'nın Balkanları kontrol altına almak için buradaki azınlıkları Osmanlı'ya karşı kışkırtması
5-Sırbistan'da görev yapan yeniçerilerin halka kötü davranması,

Bunların sonucunda 1804'te Kara Yorgi öncülüğünde ilk isyan çıkmıştır.

Sonuçları:
1-Sırplar Edirne Antlaşması ile iç işlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlıya bağımlı oldular (1829).
2-Berlin Antlaşması ile Sırbistan tam bağımsızlığını kazandı (1878).
Not: Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımlarından etkilenerek bağımsızlık için ilk isyan eden ilk toplum Sırplardır.

B-Yunan İsyanı
Nedenleri:
1-Milliyetçilik akımının etkisi
2-Etnik-i Eterya Cemiyeti'nin kurulması (1814)
3-Rusya, Fransa ve İngiltere'nin Rumları kışkırtması
4-Osmanlı Devleti'nin zayıflamış olması

Rusya'nın desteğini alan Etnik'i Eterya, Eflak ve Boğdan da isyanı başlattı (1820). Osmanlı Devleti Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın yardımı ile isyanı bastırdı.

Fransa, İngiltere, Rusya birleşerek Yunanistan'a bağımsızlık verilmesini istediler. II. Mahmut'un bunu kabul etmemesi üzerine üç devletin donanması, Navarin Limanı'nda Osmanlı donanmasını yaktılar (Navarin Baskını 1827). Rusya'nın da doğu ve batıda ilerlemesi üzerine zor durumda kalan Osmanlı Devleti Edirne Antlaşması'nı imzaladı (1829).

Edirne Antlaşmasının Maddeleri:
1-Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın bağımsızlığını tanıyacak
2-Sırbistan iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde Osmanlıya bağlı olacak
Not: Rumlar Osmanlı Devletinden ayrılarak bağımsız olan ilk millet olmuştur.

Mısır ve Boğazlar Sorunu

II. Mahmut, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Paşa'ya Mora isyanını bastırsa Mora ve Girit valiliklerini vaat etmişti. Ancak Yunanistan'ın Edirne Antlaşması ile bağımsız olması üzerine, Mora valiliği Mehmet Ali Paşa'ya verilememiştir. Bunun üzerine Mehmet Ali Paşa, II. Mahmut'tan Mora valiliğine karşılık Suriye valiliğini istemiştir. II. Mahmut'un bunu kabul etmemesi üzerine Mehmet Ali Paşa isyan etmiştir.

Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır Ordusu, Suriye'yi ele geçirmiş ve Kütahya'ya kadar ilerlemiştir.

Zor durumda kalan II. Mahmut, Rusya'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Rus ordu ve donanması İstanbul önlerine gelince, bu durumdan İngiltere ve Fransa rahatsız olmuştur. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa harekete geçerek, II. Mahmut ile Mehmet Ali Paşa arasında Kütahya Antlaşması'nın imzalanmasını sağlamışlardır.

Kütahya Antlaşması (1833)

Bu antlaşmayla, Mehmet Ali Paşa'ya Suriye ve Girit valiliği, oğlu İbrahim Paşa'ya da Adana valiliği, ek olarak verilmiştir.

Antlaşmaya rağmen Mehmet Ali Paşa'ya güvenemeyen II. Mahmut, Rusya'nın desteğini sağlamak için Rusya ile Hünkar İskelesi Antlaşması'nı yaptı (1833).

Hünkar İskelesi Antlaşmasının Maddeleri:
1-Osmanlı Devleti bir saldırıya uğrarsa Rusya, asker yardımı yapacak fakat masraflarını Osmanlı karşılayacak
2-Rusya saldırıya uğrarsa Osmanlılar, Boğazlar'ı kapatacak
3-Antlaşma 8 yıl yürürlükte kalacak
Not: Böylece ilk kez boğazlar sorunu ortaya çıkmıştır.

Rusya'nın desteğini alan II. Mahmut, Mehmet Ali Paşa'ya haddini bildirmek için Mehmet Paşa'ya savaş açtı. Yapılan Nizip Savaşı'nı (1839), Osmanlı ordusu kaybetti. Bu arada II. Mahmut ölmüş yerine oğlu Abdülmecit tahta geçmiştir.

Hünkar iskelesi Antlaşması'na göre Rusya'nın yardım etmesinden çekinen İngiltere, Mısır sorununu uluslar arası bir konferansa çekti. Fransa hariç Avrupa'nın büyük devletlerinin katıldığı, Londra Protokolü imzalandı (1840).

Londra Protokolü Maddeleri:
1-Suriye, Adana, Girit, Cidde, Osmanlı'ya geri verilecek
2-Mısır Osmanlıya yıllık vergi verecek
3-Mısır hukuken Osmanlı Devleti'nin olacak, yönetimi Mehmet Ali Paşa'ya verilecek
Not: Böylece Mısır Sorunu halledilmiş oldu.

Mısır Sorununu halleden Avrupalı Devletler tekrar bir araya gelerek Londra Boğazlar Sözleşmesi'ni (Londra antlaşması 1841) imzaladılar.

Londra Boğazlar Sözleşmesinin Önemi:
1-Boğazlar uluslar arası bir statü kazandı
2-Boğazlar sorunu çözüldü.
3-Boğazların savaş gemilerine kapatılması ile Rusya'nın Akdeniz'e inmesi önlendi.
Not: Mısır Sorunu başlangıçta bir iç sorun iken sonraları dış sorun haline dönüştü.
Not: Osmanlı Devleti'nin kendi valisi ile bile başa çıkamayacak güçte olduğu ortaya çıktı.

Kırım Savaşı (1853-1856)

Nedenleri:
1-Rusların, İstanbul ve Boğazlara yerleşmek ve Balkanlarda kendisine bağlı devletler kurmak istemesi
2-Rusların, kutsal yerlerde Ortodokslar lehine bazı haklar elde etmek istemesi
3-Rusya'nın isteklerini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirebilmek için Prens Menkiçof'u olağanüstü yetkiler ile İstanbul'a göndermesi

Rus ordularının Osmanlı topraklarına girmesi ile savaş başladı. Rus donanması, Sinop Limanına baskın yaparak Osmanlı donanmasını Yaktı (Sinop Baskını 1853).

Rusya'nın Boğazlar ve Akdeniz üzerinde oluşturduğu tehdit, İngiltere ve Fransa'yı harekete geçirdi. İki devlet Osmanlının yanında savaşa katıldılar.

İtalyan birliğini kurmak için Fransa'nın desteğine ihtiyaç duyan Piyomento (Sardunya), Fransa'nın yanında savaşa girdi.

Bu ittifak karşısında, Rusya zor durumda kalarak Paris Antlaşması'nı imzalamıştır.

Paris Antlaşmasının Maddeleri:
1-Osmanlı Devleti bir Avrupa Devleti sayılacak, toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altında olacak ve Avrupa devletleri hukukundan yararlanacak
2-Karadeniz tarafsız hale getirilecek sadece ticaret gemilerine açık tutulacak
3-Rusya ve Osmanlı Devleti Karadeniz'de savaş gemisi ve tersane bulunduramayacaktır.
4-Rusya, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmayacak, alınan topraklar taraflara geri verilecek

Paris Antlaşmasının Önemi:
●Osmanlı Devleti, Avrupa Devleti sayıldı.
●Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde imzaladığı en karlı anlaşma oldu.
●Osmanlı toprak bütünlüğünün Avrupalı devletlerinin garantisi altında bulunması, Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarını koruyamayacak kadar güçsüz olduğunu gösterdi.
●Osmanlı Devleti bu savaştan galip çıkmasına rağmen "Karadeniz'de donanma bulunduramayacak" maddesi ile yenik devlet durumuna düşmüştür.
●Bu antlaşma ile İngiltere ve Fransa Akdeniz'de güvenliklerini sağlamışlardır.
●Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki emelleri bir süre engellenmiştir.
Not: Kırım savaşı sırasında Osmanlı padişahı Abdülmecit, ilk kez İngiltere'den borç para almıştır.
Not: Osmanlı Devleti, yabancıların Paris Antlaşmasında, iç işlerimize karışmasını engellemek için Islahat Fermanı'nı ilan etti.

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)

Nedenleri:
1-Almanya ve İtalya'nın siyasi birliğini kurmasıyla Avrupa'da meydana gelen gelişmelerden Rusya'nın faydalanmak istemesi
2-Rusya'nın Kırım Savaşı'yla kaybettiği hakları elde etmek istemesi
3-Karadeniz kıyılarını silahlandırmak istemesi
4-Rusya'nın Balkan devletlerini kışkırtması. Bunun üzerine Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan'da isyanlar çıktı.

Yeni bir Osmanlı-Rus Savaşını istemeyen Avrupalı devletler İstanbul'da bir konferans topladılar (İstanbul Konferansı 1878). Bu konferansta Sırbistan ve Karadağ'dan Osmanlı askerlerinin çekilmesini, Bosna Hersek ve Bulgaristan'a da özerklik verilmesini istediler. Osmanlı bu istekleri iç işlerine müdahale sayarak reddetti.

Bunun üzerine Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Ruslar Kafkaslarda Gazi Ahmet Muhtar Paşa'yı, Balkanlar'da ise Gazi Osman Paşa'yı yenerek, Osmanlı Devleti ile Ayestefanos (Yeşilköy) Antlaşmasını imzaladı.

Ayestefanos Antlaşması (1878)

Bu Antlaşma ile Ruslar tarihi emellerine ulaşma yolunda önemli bir adım atmıştır. Rusya'nın büyümesini istemeyen İngiltere ve Avusturya yanlarına Almanya'yı da alarak savaşa itiraz etmiştir. Rusya bu devletler ile savaşı göze alamadığından Berlin Antlaşmasını hazırlamak zorunda kalmıştır (1878).

Berlin Antlaşmasının Maddeleri:
1-Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak
2-Batum, Kars, Ardahan ve Artvin Rusya'da, Doğu Beyazıt ve Eleşkirt Osmanlıda kalacak
3-Bulgaristan üçe ayrılacak
4-Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek
5-Yunanistan'a Teselya Bölgesi verilecek
6-Ermeni ve Rum azınlıklara ayrıcalıklar verilecek
7-Bosna-Hersek Osmanlıya ait olacak fakat yönetimi Avusturya'ya bırakılacak

Berlin Antlaşmasının Önemi:
●19. yüzyılda imzalanan en ağır antlaşmadır.
●Ermeni meselesi ilk defa Berlin Antlaşması ile gündeme gelmiştir.
●Bulgaristan'ın parçalanması ile Rusların Akdeniz'e inmesi önlenmiştir.
●Osmanlı Devleti'nin Berlin antlaşmasındaki en önemli karı Doğu Beyazıt'ın geri alınmasıdır. Buna karşılık Kıbrıs İngilizlere üs olarak verildi.
Not: Ayestefanos Antlaşması, Avrupalı devletlerin müdahalesi ile uygulanamamıştır. Bu nedenle ölü doğmuş bir antlaşmadır. Bu yönü ile Sevr Antlaşması'na benzer.

II. Mahmut Devrindeki Yenilikler

Bu dönemde askeri, yönetim, mali, kültürel ve eğitim alanında ıslahatlar yapılmıştır.

A-Askeri Alandaki Islahatlar

1. Sekban-ı Cedit ve Eşkinci ocaklarını kurdu.
2. 1826 yılında Yeniçeri Ocağını kaldırdı (Vakay-ı Hayriye). Yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunu kurdu.
Not: Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla padişahın otoritesi yeniden sağlanmıştır. Ayrıca yapılacak olan ıslahatların önündeki en büyük engel kaldırılmıştır.

B-Yönetim Alanındaki İnkılaplar

1. II.Mahmut ayanlar ile Sened-i İttifak'ı imzaladı. Bu antlaşmaya göre ayanlar devlet otoritesini tanıyacak ve ıslahatları benimseyecek buna karşılık ayanlar bulundukları yerde vergi toplama yetkisine sahip olacaklardı. Sened-i İttifak, padişahın yetkilerini sınırlayan ilk belgedir. Ayrıca devlet ayanların varlığını bu belgeyle resmen tanımıştır.
2. Divan teşkilatı kaldırılarak nazırlıklar (bakanlıklar) kuruldu.
3. Dirlik sistemi kaldırıldı. Bunun yerine devlet memurlarına maaş bağlandı.
4. Posta, polis ve karantina teşkilatı kuruldu.
5. Müsadere usulü kaldırılarak özel mülkiyet ve miras hakkı tanındı.
6. Askeri amaçlı ilk nüfus sayımı yapıldı.
7. Memurlara fes ve pantolon giyme zorunluluğu getirildi.
8. Memurlar iç işleri ve dış işleri olmak üzere ikiye ayrıldı.

C- Eğitim ve Kültür Alanındaki İnkılaplar

1. İstanbul'da ilköğretim'in zorunlu olması kabul edildi. Fakat uygulanamadı.
2. Yüksek okullara öğrenci yetiştirmek amacı ile rüştiye okulları açıldı.
3. Enderun Mektebi kaldırılarak yerine devlet memurluğu için Mekteb-i Maarif-i Adliye okulu kuruldu.
4. Orduya subay yetiştirmek için Harp Okulu açıldı.
5. İlk resmi gazete olan Takvim-i Vakayi çıkarıldı.
6. İlk kez Avrupa'ya öğrenciler gönderildi.
7. Mekteb-i Tıbbıye ve Mızıkay-ı Hümayun gibi yüksek okullar açıldı.
8. II.Mahmut resmini yaptırarak devlet dairelerine astırdı.
9. Yabancı müzik serbest bırakıldı.

D) Ekonomik Alandaki Islahatları

1. İngilizler ile Balta Limanı Antlaşması imzalandı
2. Yerli malı kullanımı teşvik edildi.

Tanzimat Fermanı

Tanzimat Fermanı Padişah Abdülmecit zamanında, Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlandı.

Nedenleri:

1. Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasına engel olmak
2. Avrupalı devletlere yakınlık sağlamak
3. Mısır meselesinin halledilmesinde Avrupalı devletlerinin yardımını sağlamak

Mustafa Reşit Paşa hazırladığı programı 3 Kasım 1839 tarihinde Gülhane Parkı'nda halk huzurunda okudu. Bunun için bu fermana "Gülhane Hattı Hümayunu" da denir.

Tanzimat Fermanı'nın Maddeleri:

1. Müslüman, Hıristiyan ve Musevi bütün halkın, can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.
2. Vergiler herkesin gelirine göre toplanacaktır.
3. Askere alma ve terhis işlemleri belli kurallara bağlanacaktır.
4. Herkes kanun önünde eşit olacak, her gücün üstünde kanun gücünün olduğu kabul edilecek
5. Hiç kimse yargılanmadan haksız yere idam edilmeyecektir.
6. Herkes mal ve mülk sahibi olabilecek, isterse satabilecek veya miras bırakabilecek.

Tanzimat Fermanı'nın Önemi:

● Osmanlı Devleti'nde ilk kez kanun gücünün üstünlüğü kabul edilmiştir.
● Padişah ilk kez kendi gücünün de üstünde kanun gücü olduğunu kabul etti.
● Ömür boyu olan askerlik 5 yıla indirildi. Önce sadece Müslümanların yaptığı askerlik tüm halka yaygınlaştırıldı.
● Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde Müslümanlar ve gayrimüslimler kanun önünde eşitlendi.
● Osmanlı tarihinde batılı hukuk kurallarına geçişin ilk aşamasını oluşturur.
● Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinde Avrupalı devletlerinin baskısı olmamıştır.

Not: Osmanlı tarihinde Tanzimat Fermanı ile başlayıp (1839), I.Meşrutiyet Dönemi'ne (1876) kadar geçen döneme "Tanzimat Dönemi" denir.

Islahat Fermanı

Kırım Savaşı sırasında İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ne yapmış oldukları yardım karşılığında Hıristiyanlara bazı haklar verilmesini istemişlerdi. Bunun üzerine Osmanlı padişahı Abdülmecit, Paris Antlaşması'na Hıristiyanları koruyucu bir madde konulmasını engellemek için Islahat Fermanını ilan etmiştir.

Islahat Fermanı'nın Maddeleri:

1- Herkes dil, din ve mezhep özgürlüğüne sahip olacak,
2-Karma mahkemeler oluşturulacak herkes kendi dinine göre yemin edebilecek
3-Azınlıklar il meclisine üye olabilecek
4-Azınlıklara, hakaret ifade eden sözcükler kullanılmayacak
5-Azınlıklarda devlet memuru olabilecek ve istedikleri okula girebilecekler
6-Müslüman olmayanlardan alınan cizye vergisi kaldırılacak

Islahat Fermanı'nın Önemi:

●Bu ferman Tanzimat Fermanı'nın genişletilmiş şeklidir.
●Avrupalı devletlerin baskısı sonucunda ilan edilmiştir.
●Bu ferman ile azınlıklar, Müslüman halktan daha ayrıcalıklı hale geldiler.
●Avrupalı devletler Islahat Fermanı'nın ilan edilmesine rağmen azınlık haklarını bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmaya devam ettiler.

I. Meşrutiyet

Mithat Paşa, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi bazı aydınlar devletin içine düştüğü kötü durumdan kurtulması için, Meşrutiyet'in ilan edilmesi gerektiğini savunuyorlardı Bu aydınların bulunduğu bu gruba Genç Osmanlılar (Yeni Osmanlılar) veya Jön Türkler deniyordu.

Jön Türkler, meşrutiyeti ilan etme yanlısı olmayan padişah Abdülaziz'i tahttan indirerek yerine V. Murat'ı çıkardılar. Jön Türkler, sağlığı bozuk olan V.Murat üç ay sonra tahttan indirerek, meşrutiyeti ilan edeceğine söz veren II.Abdülhamit'i tahta geçirdiler.

II. Abdülhamit, sözünü yerine getirmek için Mithat Paşa'yı sadrazamlığa getirerek meşrutiyeti ilan etti (23 Aralık 1876).

Meşrutiyet'in İlanının Önemi:

●Meşrutiyet'in ilanı ile ilk kez halk, padişahın yanında yönetime ortak olmuştur.
●Halk ilk defa seçme-seçilme ve temsil hakkını kullanmıştır.
●Osmanlı Devleti'nde Mutlakiyet olan yönetim şekli sona ermiş, Meşrutiyet yönetimi başlamıştır.
●Osmanlı tarihinin aynı zamanda Türk tarihinin ilk anayasası olan, Kanun-ı Esasi ilan edilmiştir.
●Meclis-i Mebusan ve Meclis'i Ayan olmak üzere iki meclis açıldı. Meclis-i Mebusan'ın üyelerini halk, Meclis-i Ayan'ın üyelerini padişah seçti.

II. Abdülhamit, 1877-78 Osmanlı Rus Savaşını (93 Harbi) bahane ederek meclisi kapattı. Böylece meşrutiyet sona erdi. Tekrar mutlakiyet başladı.

Mutlakiyet: Hükümdarın kayıtsız şartsız yönetimi elinde bulundurması.
Meşrutiyet: Monarşi ile yönetilen devletlerde hükümdarın başkanlığı altındaki parlamento (meclis) yönetimi.

II. Meşrutiyet

I. Meşrutiyet'in kapatılması üzerine harekete geçen Jön Türkler, İttihat ve Terakki Örgütü'nü kurdular (1889). Örgüt, II. Abdülhamit'e meşrutiyeti tekrar ilan etmesi için baskı yaptı. Padişah meşrutiyeti ilan etmeyince, İttihat ve Terakki Örgütü'ne bağlı bulunan Niyazi Bey ve Enver Bey birlikleriyle Balkanlarda ayaklandı. Ayaklanmanın büyümesini istemeyen II.Abdülhamit, ikinci kez meşrutiyeti ilan etmiştir (1908). Böylece II.Meşrutiyet dönemi başlamıştır.

31 Mart Olayı (13 Nisan 1909)

Meşrutiyet karşıtları İstanbul'da bir isyan çıkarttılar. Bu isyana "31 Mart Olayı" denir.İsyanı Selanik'ten yola çıkan, kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı Hareket Ordusu bastırmıştır.

Sonuçları:

●1876 Anayasası tekrar yürürlüğe girdi.
●Anayasa değişikliği ile padişahın meclisi kapatması zorlaştırılmıştır.
●İttihat ve Terakki bu ayaklanmadan II.Abdülhamit'i sorumlu tutarak onu tahttan indirmiş, yerine V. Mehmet Reşat padişah yapılmıştır.
●Karışıklıklardan yararlanmak isteyen Avrupalı devletler bazı yerleri işgal etti.
-Yunanistan, Girit'i işgal etti (1908)
-Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i işgal etti.
-Bulgaristan, bağımsızlığını ilan etti.
●Bu dönemde ülkeyi İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetti. İttihatçılar yönetimde Türkçülük fikrine önem verdiler.
●Basına uygulanan sansür kaldırıldı.

Not: "31 Mart Olayı" Osmanlı tarihinde rejime yönelik ilk isyan hareketidir.

DEVLET YÖNETİMİ

Osmanlılar, kuruluş döneminde devlet teşkilatını oluştururken, Türk-İslam devletlerini ve Anadolu Selçuklularını örnek aldılar. Ancak ülke sınırlarının genişlemesine paralel olarak devlet teşkilatlarını genişlettiler. Osmanlı Devleti'nin uzun süre varlığını devam ettirebilmesinin en önemli nedeni iyi bir devlet yönetimine sahip olmasıdır.

Osmanlılardan önce kurulan Türk devletlerinde " ülke toprakları hanedanın ortak malıdır" anlayışı vardı. Bu anlayış Osmanlılarda değişmiş, "ülke toprakları devletin malıdır" anlayışı hakim olmuştur. Bu da merkezi otoriteyi daha da güçlendirmiştir.

Osmanlılara sırasıyla Söğüt, Bilecik, Yenişehir, İznik, Bursa, Edirne, İstanbul şehirleri başkentlik yapmıştır.

Padişah

*Devletin başında Osman Bey'in soyundan gelen bir padişah bulunurdu.

*Tahta çıkan padişahlar, tören ile kılıç kuşanırlardı. Bu törene **Cülus Töreni** denirdi. Tahta çıkan padişah kendi adına **para bastırır** ve **hutbe okuturdu.** Bunlar hükümdarlık alameti sayılırdı. Padişahın koyduğu kurallar kapsamındaki hükümlere **"ferman"** denirdi.

*Padişahlar, **Bey, Gazi, Han, Hakan, Sultan**, **Hünkar, Halife** gibi sıfatlar kullanmışlardır.

*Padişahlar geniş yetkilere sahipti. Fakat onlar yetkilerini kanun ve törelere uygun olarak kullanırlardı.

Padişahın çocuklarına **Şehzade** denirdi. Şehzadeler küçük yaşlarda **"Lala"** denilen eğitmenlerin yanında sancaklara yönetici olarak gönderilirlerdi. Sancaklarda devlet yönetimi, askerlik, ilmi yönden yetiştirilirlerdi.

*Padişahlık babadan oğla geçerdi. **Fatih,** taht kavgalarını önlemek için, **kardeş katlini** yasal hale getirdi. Kardeşlerin öldürülmesini engellemek için **I.Ahmet** döneminden sonra sancağa çıkma yasaklandı, ailenin en büyüğünün ve sağlıklısının tahta çıkması usulü getirildi (**Kafes Usulü** veya **Ekber ve Erşed Sistemi**)

Divan-ı Hümayun

Divan **Orhan Bey** zamanında kurulmuştur. Divan toplantıları Topkapı Sarayı'nda **Kubbe Altı** denilen yerde toplanırdı. Divanda devlet işleri görüşülerek karara bağlanırdı. Ayrıca Divan'da şikayet ve davalarda karara bağlanırdı. Ancak son söz yine padişaha aitti. Bugünkü manada Bakanlar Kurulu'na benzerdi.

Fatih dönemine kadar Divan her gün toplanırken, Fatih'ten itibaren haftada dört gün ve sadrazam başkanlığında toplanmaya başlanmıştır.

Divan'da alınan kararlar Arz Odası'nda padişaha bildirilirdi. **II. Mahmut** tarafından kaldırılarak yerine Nazırlıklar (Bakanlıklar) kuruldu.

Divan'ın Üyeleri ve Görevleri

1-Padişah: Başlangıçta divan'a başkanlık ederek Divan'ı yönetirdi. Ancak padişahlar Fatih'ten itibaren Divan'a katılmayı bırakmışlar

2-Sadrazam (Vezir-i Azam): Bugünkü anlamda Başbakan konumundadır. **Padişahtan sonra en yetkili** kişi ve en üst dereceli devlet memurudur. Padişah sefere çıkmadığı zamanlarda **Serdar-ı Ekrem** ünvanıyla onun yerine sefere katılırdı. **Padişahın mührü** sadrazamda bulunurdu.

3-Vezirler: Bugünkü anlamda Devlet Bakanları konumunda idiler. **Sadrazamın yardımcıları** olup, onun verdiği işleri yaparlardı.

4-Defterdarlar: Bugünkü anlamda Maliye Bakanı'dır. **Maliye işlerine bakarlar,** gelir ve giderleri hesaplayarak **yıllık bütçeyi hazırlarlardı.** Anadolu ve Rumeli Defterdarı olmak üzere ikiye ayrılırlar.

5-Kazaskerler: Bugünkü anlamda Milli Eğitim ve Adalet Bakanları konumunda idiler. Anadolu ve Rumeli Defterdarı olmak üzere ikiye ayrılırlardı. Bölgelerindeki **kadıların ve müderrislerin atama,** terfi ve görevden alma işlerine bakarlardı. **Divan'da hukuki konulara bakarlar,** ayrıca normal kadıların verdiği kararlara itiraz edenlerin davalarını tekrar incelerdi.

6-Nişancı: Kanunları çok iyi bilir, gerektiğinde Divan'da açıklamalarda bulunurdu. Ayrıca ülke içi ve dışı **yazışmaları düzenlemek**, **toprakların dirliklere dağıtımını yapmak**, has-zeamet ve **tımar defterlerini tutmak**, padişah fermanlarına **tuğra çekmek** yine nişancının görevidir.

7-Şeyhülislam: Bugünkü anlamda Diyanet İşleri Başkanı'dır. Kanuni zamanında Divan üyesi olmuştur. Divan'da **verilen kararların dine uygun olup olmadığını onaylardı.** Şeyhülislam'ın verdiği karara **"fetva"** denirdi.

8-Kaptan-ı Derya (Kaptan Paşa): Deniz kuvvetleri komutanıdır. Yükselme döneminden itibaren Divan üyesi olmuştur.

ORDU

Osmanlı ordusu Kara Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri olmak üzere iki ana bölüme ayrılırdı.

A-Kara Kuvvetleri

Osman Bey devrinde düzenli bir ordu yoktu**. İlk düzenli ordusu**, **Orhan Bey** zamanında Yayalar (piyadeler) ve Müsellemler (atlılar) adıyla kurulmuştur.

I.Murat Kapıkulu Ocaklarını kurdu.

Osmanlı Kara Ordusu

Kapıkulu Askerleri	Yardımcı Kuvvetler	Eyalet Askerleri
		-Tımarlı Sipahiler
		-Akıncılar
Piyadeler	**Süvariler**	-Azaplar
-Acemi Oğlanlar	-Sipah	-Yörükler
-Yeniçeriler	-Silahtar	-Sakalar
-Cebeciler	-Sağ Ulufeciler	-Deliler
-Topçular	-Sol Ulufeciler	
-Top Arabacıları	-Sağ Garipler	
-Humbaracılar	-Sol Garipler	
-Lağımcılar		

1-Kapıkulu Askerleri:

Başlangıçta savaş esirleri arasından seçilenlerden oluşurdu **(Pençik Sistemi).** Ancak I. Mehmet zamanında hazırlanan **"Devşirme Kanunu"** ile Hıristiyan halk arasından seçilen gençlerden oluşturulmaya başlanmıştır.

Kapıkulu askerleri padişaha bağlı olup üç ayda bir "**ulufe"** denen maaşı alırlardı. Bu askerler özel olarak yetiştirilirlerdi.

Kapıkulu Askerleri Piyade (yaya) ve Süvari (atlı) olmak üzere ikiye ayrılırlardı.

a-Kapıkulu Piyadeleri

●**Acemi Oğlanlar Ocağı:** Devşirme kanununa göre toplanan Hıristiyan çocukları bu ocakta eğitilir ve kabiliyetlerine göre diğer ocaklara gönderilirdi.

●**Yeniçeri Ocağı:** Ocaklar içerisinde en önemlisi idi. Yeniçerilerin komutanı Yeniçeri Ağası idi. Yeniçeriler savaşta padişahın otağının yanında bulunurlardı. Barış zamanında İstanbul'da şehrin güvenliğini sağlarlardı. Ayrıca yangın söndürme gibi işlere de bakarlardı.

●**Topçu Ocağı:** Top döken, topçulukla ilgili malzemeleri hazırlayan ve savaşlarda topları kullanan sınıftır.

●**Top Arabacıları Ocağı:** Sefer sırasında topları savaş bölgesine götüren sınıftır.

●**Humbaracı Ocağı:** Havan topları (Humbara) ve el bombası yapımı ile uğraşılardı. Komutanlarına Humbaracıbaşı denirdi.

●**Cebeci Ocağı:** Ordunun silahlarını hazırlayan ve savaş alanına taşıyan sınıftır. Komutanlarına Cebecibaşı denirdi.

●**Lağımcı Ocağı:** Kuşatma sırasında tüneller kazarak kale duvarlarını çökertmekle görevli olan sınıftır

b- Kapıkulu Süvarileri

●**Sipah-Silahtar:** Savaşta hükümdarın sağında ve solunda bulunarak hükümdarı korurlardı.

●**Ulufeciler:** Savaşta saltanat sancaklarını korurlardı.

●**Garipler:** Savaşta ordunun ağırlıklarını ve hazineyi korurlardı.

2-Yardımcı Kuvvetler

Yardımcı kuvvetlerin en önemli kısmına bağlı beylik ve eyaletlerden gönderilen askerler oluştururdu.

3-Eyalet Askerleri

●**Tımarlı Sipahiler:** Merkeze bağlı eyaletlerde dirlik sahiplerinin besledikleri atlı askerlerdir. Bu sınıf tamamen Türklerden oluşup, Osmanlı ordusunun asıl gücünü oluştururdu. Tımarlı sipahiler barış zamanında bulundukları sancakların güvenliklerini sağlar, savaş zamanında ise bağlı bulundukları sancakbeyi ve beylerbeyinin emrinde savaşa katılırlardı.

●**Akıncılar:** Sınırda otururlardı. Sınırları korumak, düşman topraklarına akınlar düzenler ve düşman hakkında bilgi toplar.

●**Azaplar:** Ordunun ön saflarında bulunur ve ilk hücumu karşılarlardı.

●**Yörükler:**Yol ve köprü yapımından sorumludur

●**Sakalar:** Su dağıtımından sorumludur.

●**Deliler:** Sınır ve sınıra yakın yerlerde otururlardı. Düşmana korkusuzca saldırmaları nedeni ile, deli olarak adlandırılmışlardır.

B- Donanma

● Osmanlı Devleti'nde **ilk donanma faaliyetleri** Orhan Bey zamanında Karesi Beyliği'nin alınması ile başlamıştır.

● **İlk Osmanlı tersanesi**, Yıldırım Bayezid zamanında Gelibolu'da kurulmuştur.

●Osmanlı donanması, Kanuni zamanında altın çağını yaşamıştır.

●Donanmanın başkomutanına "**Kaptan-ı Derya"** veya Kaptan Paşa denirdi. Donanmanın diğer komutanlarına "**Reis"** askerlerine ise "**Levent"** denirdi.

TOPRAK YÖNETİMİ

Osmanlı Devleti'nde topraklar; Miri topraklar, Mülk topraklar ve Vakıf topraklar olmak üzere başlıca üç bölüme ayrılırdı.

A-Miri Topraklar:

Fetih yolu ile devlet mülkiyetine geçen arazilerdir. Fethedilen topraklar Nişancı tarafından devlet malı olarak kaydedilirdi. Bu topraklar ekilmek şartı ile yine eski sahiplerine bırakılırdı. Bu araziler devlete ait olduğu için devredilemez, satılamaz idi. Miri toprakların başlıcaları şunlardır:

1-Dirlik Arazi: Devlet, bu toprakları vergi gelirine göre kısımlara ayırır ve hizmet karşılığı olarak devlet memurlarına verirdi. Dirlik sahipleri aldıkları bu toprak karşılığı devlete asker (Tımarlı Sipahi) yetiştirirlerdi.

Dirlik arazi gelirlerinin büyüklüğüne göre üçe ayrılırdı:

- **Has:**Yıllık geliri 100 bin akçe ve üzerindeki topraklardır. Hanedan mensuplarına, Divan üyelerine, beylerbeylerine verilirdi.
- **Zeamet:**Yıllık geliri 20-100 bin arasında olan topraklardır. Kadı, subaşı gibi orta dereceli memurlara verilirdi.
- **Tımar:**Yıllık geliri 3-20 bin akçe arasında olan topraklardır. Genellikle savaşlarda yararlılık gösterenlere verilirdi.

2-Mukataa Arazi: Gelirleri doğrudan doğruya hazineye aktarılan arazilerdir.

3-Ocaklık Arazi: Gelirleri kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan sınır boylarındaki arazilerdir.

4-Yurtluk Arazi: Gelirleri, sınırları korumak amacıyla Türkmen boylarına verilen sınır arazileridir.

5-Paşmaklık Arazi: Gelirleri padişah kızlarına ve ailelerine bırakılan topraklardı.

B- Mülk Topraklar

Padişah tarafından üstün hizmetler karşılığında kişilere özel olarak verilen arazilerdir. Bu arazi sahipleri toprağı istedikleri gibi kullanabilirlerdi. Satabilir, devredebilir veya miras bırakabilirdi.

C-Vakıf Topraklar

Gelirleri cami, medrese, hastane, aşevi gibi işlere harcanan topraklardır. Bu tür topraklardan devlet vergi almazdı.

MALİYE

Osmanlı Devleti'nde maliyenin başında **Defterdar** bulunuyordu. Devlet hazinesine **Hazine-i Amire** denirdi.

Osmanlı Devleti'nde **ilk para** Osman Bey tarafından bastırılmıştır. Para birimi **Akçe** idi. Fatih zamanında ise **ilk altın para** bastırılmıştır. **İlk kağıt parayı** ise Abdülmecit bastırmıştır. Kağıt paraya da **Kaime** denmiştir.

Osmanlı Hazinesinin Gelir Kaynakları :

1-Halktan alınan vergiler. Bunların başında Müslüman olanlardan alınan **öşür** vergisi ile gayri Müslim halktan alınan **haraç** ve **cizye** vergileri vardı.
2-Gümrük, maden, orman ve tuzla gelirleri
3-Savaşlardan elde edilen ganimetlerin beşte biri,
4-Bağlı beylik ve yabancı devletlerden alınan vergiler

Osmanlı Hazinesinin Başlıca Giderleri :

1-Devlet memurlarına ödenen maaş
2-Savaş masrafları ve ordu giderleri
3-Askerlere ödenen ulufe ve cülus giderleri
4-Bayındırlık ve imar harcamaları

Osmanlı Maliyesinin Bozulma Nedenleri:

1-Coğrafi Keşifler sonucunda ticaret yollarının el değiştirerek Avrupalıların eline geçmesi
2-Uzun süren savaşların, devleti ekonomik yönden zarara uğratması
3-Celali İsyanları sonucunda çiftçilerin topraklarını terk ederek şehirlere göç etmeleri,
4-Sanayi İnkılabı ve Kapitülasyonlar da Osmanlı maliyesini olumsuz etkilemiştir.

Osmanlı Devleti, **ilk kez borç parayı** Kırım Savaşı sırasında İngiltere'den almıştır. Zamanla alınan paraları Osmanlı hazinesinin ödeyememesi üzerine, Avrupalı Devletler alacaklarını almak için, **Duyun-ı Umumiye**'yi (Genel Borçlar İdaresi) kurdular (1881).

EĞİTİM- ÖĞRETİM VE BİLİM SANAT

A-Eğitim ve Öğretim

Osmanlı eğitim ve öğretiminin temelini medreseler oluşturuyordu. **İlk medrese** Orhan Bey zamanında İznik'te açıldı (1331). Müderris olarak ta **Davud-u Kayseri** getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim başlıca üç grupta ele alınıyordu:

1-Sıbyan(çocuk) Mektepleri:Günümüzdeki ilkokulların karşılığıdır. Çocuklara ilk okuma ve yazma bilgileri burada verilirdi.
2-Medreseler: Orta, lise ve yüksek öğrenimin verildiği kurumlardır. Burada ders veren hocalara **"Müderris"** denirdi. Zamanla medreselere kütüphane, hamam, öğrenci yurtları da eklenerek geliştirilmiş ve **"Külliye"** adını almıştır. Medreselerde dini ve pozitif ilimler okutuluyordu.
3-Enderun Mektebi: Saray mektebidir. Topkapı sarayında bulunurdu. Buraya üstün yetenekli olanlar alınırdı. Burada öğrenim görenler yüksek devlet memuriyetlerinde görev alırlardı.

B-Bilim

- Osmanlı Devletinde edebiyat Divan edebiyatı ve Halk edebiyatı olmak üzere ikiye ayrılırdı. Divan edebiyatı saray ve çevresinde oluşturulan edebiyattır. Baki, Fuzuli, Nef'i bu edebiyatın temsilcilerindendir. Halk edebiyatı halkın oluşturduğu edebiyattır.
- Padişah tarafından görevlendirilen resmi tarihçilere **"Vakanüvist"** veya **"Şahnameci"** denirdi. Hoca Saadettin Efendi **ilk resmi tarihçidir.**
- Piri Reis'in yazdığı **Kitab-ı Bahriye** (Denizcilik Kitabı), Seydi Ali Reis'in yazdığı **Mir'at-ül Memalik** (Ülkelerin Aynası), Katip Çelebi tarafından yazılan **Cihannüma** (Dünya Coğrafyası), Evliya Çelebi tarafından yazılan **Seyahatname** eserleri Osmanlı Devleti'nde yazılmış olan önemli coğrafya kitaplarıdır.

C-Sanat

- En çok gelişen sanat dalı **mimari** idi. En ünlü mimarı **Mimar Sinan**'dı.
- Osmanlı Devleti'nde **resim ve heykelcilik gelişmemiştir**. Resim yerine özellikle minyatür, heykel yerinede oymacılık sanatı gelişmiştir. Ayrıca çinicilik önemli bir gelişme göstermiştir.

HUKUK SİSTEMİ

Osmanlıda ayrım yapılmaksızın herkes kanun önünde eşit sayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde Şer'i ve Örfi olmak üzere iki tür hukuk uygulanırdı:

a-Şer'i Hukuk: Kaynağını İslam dan alan şeriat kurullarıydı

b-Örfi Hukuk: Kaynağını Türk gelenek ve göreneklerinden alan hukuktur. Özellikle **Fatih** geçmişte yayınlanan tüm kanunları bir araya getirerek **"Kanunname-i Ali Osman"** ilk örfi Osmanlı kanunnamesini hazırlamıştır. Sultan Süleyman da birçok konuda kanunnameler hazırlatmıştır. Bu yüzden kendisine "Kanuni" ünvanı verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde normal davalara **Kadı'lar**, yüksek devlet görevlileri arasındaki davalara ise **Kazasker** bakardı. Yargı tam anlamı ile bağımsızdı. Kadıların verdiği kararlardan memnun kalmayanların davalarına Kazaskerler tarafından Divan'da bakılırdı.

Müslüman olmayanların davaları kendi kurallarına göre çözümlenirdi.

TAŞRA YÖNETİMİ

Ülke sınırları geniş olduğu için yönetimi kolaylaştırmak için ülke eyaletlere bölünmüştür. Osmanlı Devleti'nde eyaletler üçe ayrılırdı:

1-Merkeze Bağlı Eyaletler:

Tımar sisteminin uygulandığı eyaletlerdir. Bu eyaletler başlangıçta Anadolu ve Rumeli olmak üzere ikiye ayrılırken, kanuni zamanında sayıları 30'u aşmıştır.Merkeze bağlı eyaletlerde idari teşkilatlanma şu şekilde gösterilebilir:

PADİŞAH

↑ ↑

Rumeli Beylerbeyliği Anadolu Beylerbeyliği

İdari Birim	Yönetici	Asayiş	Adalet
Eyalet	Eyalet Beylerbeyi	Subaşı	Kadı
Sancak	Sancak Beyi	Subaşı	Kadı
Kaza	Katı	Subaşı	Kadı
Köy	Köy Kethüdası	Yiğitbaşı	Kadı Naibi

2-Özel Yönetimi Olan Eyaletler:

Merkezden uzak olan bu yüzden de üzerinde Tımar Sistemi uygulanamayan eyaletlerdir. Bunlar; Mısır, Bağdat, Basra, Yemen, Trablusgarp, Tunus ve Cezayir dir.

Bu eyaletler merkezden gönderilen Beylerbeyileri tarafından yönetilirlerdi. Buraların vergileri iltizam yolu ile mültezimler tarafından toplanırdı.

3-Bağlı (İmtiyazlı) Eyaletler:

İç işlerinde bağımsız, dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı eyaletlerdir. Bu beylikler her yıl devlete vergi öderler ve gerektiği zamanlarda da asker gönderirlerdi. Kırım, Eflak, Boğdan bu eyaletlerdendir.